

Beleidsnota Energie 2019-2024

Versie 8 november 2019

I. INHOUDSTAFEL

I.	INHOUDSTAFEL.....	2
II.	INLEIDING DOOR DE MINISTER	4
III.	SAMENVATTING BELEIDSNOTA ENERGIE 2019-2024	5
IV.	OMGEVINGSANALYSE	6
1	CONTEXT/SITUATIESCHETS	6
2	KERNCIJFERS	6
2.1	Evolutie bruto binnenlands energiegebruik en energie-intensiteit.....	7
2.2	Stand van zaken realisatie energie-efficiëntiedoelstellingen	9
2.3	Evolutie WKK-productie.....	10
2.4	Evolutie hernieuwbare energieproductie.	11
2.5	Stand van zaken realisatie HE-doelstelling.	12
2.6	Evolutie digitalisering en flexibiliteit.	14
2.7	Energieprijzen (gezinnen en kmo's op laagspanning)	15
2.8	Evolutie REG-premies	23
3	VOORNAAMSTE DOELGROEPEN	24
3.1	KWETSBARE DOELGROEPEN	24
3.2	GEBOUWEN	26
3.3	ONDERNEMINGEN	27
3.4	TRANSPORT.....	28
V.	TRANSVERSALE EN HORIZONTALE DOELSTELLINGEN	30
VI.	STRATEGISCHE LANGETERMIJNDOELSTELLINGEN OP NIVEAU VAN HET INHOUDELIJK STRUCTUURELEMENT ENERGIE	30
SD 1:	Evolutie naar een energiezuinig en klimaatneutraal gebouwenpark versnellen ..	31
OD 1.1:	Het Renovatiepact voor de grondige renovatie van woningen versterken. ...	31
OD 1.2:	Langetermijnstrategie voor niet-woongebouwen vastleggen.	37
OD 1.3:	Acties voor de shift naar duurzame gebouwverwarming uitwerken	38
OD 1.4:	Voorbeeldrol overheden inzake energiebesparing	39
OD 1.5:	EPB beleidskader vereenvoudigen en gebruiksvriendelijker maken	40
SD2:	Transitie naar CO2-arme industrie en ondernemingen ondersteunen.....	41
OD 2.1	Industrie op pad naar koolstofneutraliteit zetten.....	41
OD 2.2:	Actieplan energie-efficiënte en klimaatvriendelijke kmo's uitrollen	42
SD 3:	Versnelde uitbouw van milieuvriendelijke energieproductie	43
OD 3.1:	Inschakeling productie hernieuwbare energie in marktwerking via optimalisering certificatsysteem en tendering	44
OD 3.2:	Zonneplan 2025 opstellen en implementeren	45
OD 3.3:	Windplan 2025 opstellen en implementeren.....	46

SD 4 De transitie naar zero-emissievoertuigen versnellen.....	48
OD 4.1. Laad- en tankinfrastructuur voor 'clean power' gericht verder uitbouwen ...	48
OD 4.2. Bedrijfsvloeden omvormen naar zero-emissie	48
SD 5: Slimme netwerkinfrastructuur, efficiënt netbeheer en flexibel gebruik en productie.....	49
OD 5.1 Vlaams beleidskader flexibiliteit op het distributienet uitwerken.....	49
OD 5.2: Uitwerken van een regelgevend en faciliterend kader voor lokale energiegemeenschappen	50
OD 5.3: We moderniseren en versterken onze elektriciteitsnetten	50
OD 5.4. We zetten de uitrol van digitale meters verder en faciliteren het slimme gebruik van de data van de digitale meter	51
OD 5.5 We stimuleren de zelfconsumptie van elektriciteit bij prosumenten	52
OD 5.6 We voorzien een kader voor energieopslag voor installaties aangesloten op het distributienet.....	52
OD 5.7. We zetten in op een performant en efficiënter netbeheer	53
SD 6: Een effectief governancekader voor de energietransitie uitbouwen.....	53
OD 6.1: Kennisuitwisseling en ondersteuning van lokale besturen	54
OD 6.2 Samenwerking met andere beleidsniveaus versterken	54
OD 6.3: Een goede opvolging, beleidsonderbouwing en beleidsbijsturing verzekeren voor het Vlaams energie- en klimaatplan.....	56
SD 7: Een sociaal rechtvaardige energietransitie vorm geven.....	57
OD 7.1 Het sociaal energiebeleid versterken met passende maatregelen	57
OD 7.2: Betaalbaarheid van energie bewaken voor alle doelgroepen.....	58
SD 8: Een faciliterend kader voor de energietransitie voorzien	59
OD 8.1 De communicatie over de transitie verder uitbouwen en versterken	59
OD 8.2 Een gunstig regelgevend kader voor de transitie scheppen	59
VII. LIJST MET AFKORTINGEN	60
VIII. Bijlage 'overzicht beleids- en regelgevingsinitiatieven	62

II. INLEIDING DOOR DE MINISTER

De wereldwijde klimaatuitdaging waarvoor we staan, vraagt in deze regeerperiode een ambitieus beleid met concrete maatregelen en inspanningen van ons allen. De realisatie van de energietransitie is een cruciale voorwaarde om de klimaatdoelstellingen te kunnen realiseren. De energie-efficiëntie moet fors verbeteren en het aandeel hernieuwbare en andere koolstofarme energiebronnen in de energiemix moet toenemen. Fossiele emissies moeten geleidelijk worden uitgefaseerd. We gaan voluit voor het effectief realiseren van de afgesproken doelstellingen en voor een versnelling van investeringen, innovatie en technologische vooruitgang die de sleutel vormt voor de energietransitie.

We zullen ambitieus zijn bij de uitwerking van maatregelen die de energietransitie ondersteunen maar bewaken nauwlettend de impact op de koopkracht en in het bijzonder de energiekosten van gezinnen en het concurrentievermogen van de ondernemingen.

We zetten deze regeerperiode prioritair in op de renovatie van ons gebouwenbestand en werken aan een evenwichtige mix van stimulansen en normen. We breiden het ondersteunings- en begeleidingsaanbod verder uit.

We zetten ons beleid verder dat geleid heeft tot een koploperpositie van onze energie-intensieve industrie in energie-efficiëntie en breiden dit verder uit naar alle ondernemingen. We willen onze Vlaamse ondernemingen daarnaast ondersteunen in de energietransitie.

Om hogere aandelen hernieuwbare energie te integreren, moet ons energiesysteem flexibeler worden. Dit betekent dat de energievraag en het energieaanbod optimaal op elkaar worden afgestemd. Digitalisering maakt het mogelijk om de verschillende energiediensten en -technologieën digitaal aan te sturen en slim met elkaar te verbinden.

De transformatie van ons energiesysteem vraagt grootschalige investeringen, die zowel publiek als privaat moeten worden gefinancierd. We creëren een duidelijk, voorspelbaar en kostenefficiënt investeringskader en streven naar een rechtvaardige verdeling van de kosten en van de opbrengsten.

Tot slot is een goede samenwerking tussen alle betrokkenen en actieve inzet van alle burgers, ondernemingen en de overheid cruciaal. Ik wil daarom in permanente dialoog gaan met onze burgers, ondernemingen en lokale besturen om hen maximaal te betrekken bij de realisatie van de energietransitie. De overheid zal dit verhaal uitdragen door het goede voorbeeld te geven.

***

Zuhal Demir

Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

III. SAMENVATTING BELEIDSNOTA ENERGIE 2019-2024

Het energiebeleid zal in deze regeerperiode sterk inzetten op 8 strategische pijlers die cruciaal zijn om de energietransitie te laten slagen. Deze strategische doelstellingen worden vertaald in enkele operationele doelstellingen. We zullen ambitieus zijn bij de uitwerking van maatregelen die de energietransitie ondersteunen en bewaken daarbij nauwlettend de impact op de koopkracht en in het bijzonder de energiekosten van gezinnen en het concurrentievermogen van de ondernemingen.

Allereerst zetten we sterk in op energie-efficiëntie in alle sectoren. We versnellen de evolutie naar een performant en klimaatneutraal gebouwenpark. We zorgen voor een brede mix van beleidsinstrumenten en een aangepast begeleidings- en ondersteuningsaanbod dat rekening houdt met de noden van kandidaat-renoveerders om de renovatiegraad te verhogen. We zetten sterker in op het verhogen van de renovatiegraad van niet-residentiële gebouwen. Hiervoor zullen we een strategie en actieprogramma uitwerken. We werken constructief samen met de bouw-, energie- en financiële sector, onder meer om het aanbod aan technisch gekwalificeerde vakmensen te verhogen en om innovatieve concepten uit te werken.

We ondersteunen de Vlaamse industrie om Europees en internationaal voorloper te blijven op het vlak van de energie-efficiëntie en verdere stappen te nemen om te komen tot CO₂-arme productieprocessen. Hiertoe verlengen we de energiebeleidsovereenkomsten, en bekijken we hoe we deze kunnen uitbreiden met bijkomende componenten op gebied van energie, klimaat, water, ...

Daarnaast bouwen we de milieuvriendelijke energieproductie verder uit, conform de Europese doelstellingen. De uitbouw van zonne- en windenergie is daarbij prioritair op vlak van elektriciteitsvoorziening. Aangezien warmte meer dan de helft van de totale energievraag uitmaakt, willen we ook die verduurzamen. Dat doen we bij voorkeur met gedeelde verwarmingstechnologieën met behulp van warmtenetten of met individuele duurzame verwarmingstechnologieën zoals warmtepompen. We faseren fossiele emissies voor verwarming van gebouwen geleidelijk uit, en nemen hiervoor op korte termijn ook reeds maatregelen.

Onze klimaatdoelstellingen halen zal niet mogelijk zijn zonder blik op het ruimere energiesysteem en de energie-infrastructuur. We werken, waar nodig en zinvol, samen met het federale niveau en de buurlanden voor de realisatie van de grensoverschrijdende infrastructuur. Om grotere aandelen hernieuwbare energie in het Vlaams energiesysteem te kunnen integreren, maken we ons energiesysteem flexibeler en passen we het aan de veranderende (markt)omstandigheden aan. We mikken op een maximale uitrol en gebruik van de digitale meters tijdens deze legislatuur, finaliseren het Vlaams regelgevend kader voor flexibiliteit op het distributienet en werken een regelgevend kader uit voor energiegemeenschappen.

De energietransitie vergt een nauwe betrokkenheid van alle belanghebbenden. We werken daarom aan een effectief governancekader dat de reële vooruitgang en kostenimpact hiervan nauwgezet opvolgt.

IV. OMGEVINGSANALYSE

1 CONTEXT/SITUATIESCHETS

Alle EU-lidstaten, inclusief de Europese Unie hebben het Internationale Akkoord van Parijs onderschreven. In dit mondiale akkoord onderschreven alle 195 partijen het feit dat globale actie nodig is om de klimaatverandering aan te pakken. De partijen verbonden zich ertoe om de globale temperatuurstijging te beperken tot ruim onder 2°C, en een beperking tot 1,5°C na te streven. Elke verdragspartij engageert zich om hiertoe zelf een billijke bijdrage te leveren.

Op Europees niveau wordt tegen 2030 gestreefd naar een vermindering van de broeikasgasuitstoot met 40% ten opzichte van het niveau in 1990, een toename van het aandeel hernieuwbare energie tot 32% (in verhouding tot de finale energieconsumptie) en een verbetering van de energie-efficiëntie met 32,5%. De Europese uitstoot van broeikasgassen moet worden teruggedrongen met minstens 80% tegen 2050.

In het ontwerp Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (juli 2018) werden indicatieve Vlaamse doelstellingen vastgelegd voor energiebesparing, hernieuwbare energieproductie en broeikasgasuitstoot tot 2030 die de bijdrage van Vlaanderen aan deze Europese doelstelling vastlegt. Het finale Nationaal Energie- en Klimaatplan zal worden afgewerkt en ingediend vóór eind 2019. Vervolgens zal de uitvoering van het plan lopen tot en met 2030, met verschillende tussentijdse rapporteringen.

2 KERNCIJFERS

Voor de voorbereiding van het energiebeleid en de opvolging van de impact van het energiebeleid voor het totaal Vlaams energiegebruik en voor de diverse doelgroepen heeft de Vlaamse overheid nood aan betrouwbare gegevens inzake het energiegebruik per sector en per energiedrager. Jaarlijks wordt een Vlaamse energie-inventaris opgemaakt die enerzijds de energievraag en anderzijds het lokale energie-aanbod in kaart brengt. Wat het energie-aanbod betreft, worden de evoluties van de energieproductie op basis van hernieuwbare energiebronnen en warmtekrachtkoppeling in detail gemonitord aangezien deze productietechnologieën toelaten om energie te verduurzamen.

België heeft een energiestatistiekplicht ten aanzien van Eurostat in het kader van de Energiestatistiekverordening. Daarnaast zijn er diverse rapporteringsverplichtingen in de Europese richtlijnen 'energie-efficiëntie' en 'hernieuwbare energieproductie' voor de opvolging van de doelstellingen en engagementen van België en waartoe het Vlaams gewest een belangrijke bijdrage levert, al dan niet via een formeel lastenverdelingsakkoord. De Vlaamse data over energiegebruiken en -producties worden dan ook gecompileerd met de data van de andere gewesten en de federale overheid tot Belgische cijfers die minstens jaarlijks aan Eurostat en de Europese Commissie worden bezorgd. Ze worden verder verfijnd om gericht en efficiënt beleid te kunnen voeren.

De energiegebruiks- en productiecijfers vormen tevens de belangrijkste input voor de Vlaamse en Belgische inventarissen van broeikasgasemissies en luchtpolluenten en de berekening van de klimaatdoelstellingen.

We staan voor de grote uitdaging om het energiesysteem te laten evolueren naar een klimaatneutraal en energiezuinig energiesysteem. Tegelijkertijd moeten de koopkracht van de gezinnen en het concurrentievermogen van de ondernemingen gevrijwaard worden. De meerkosten op de elektriciteitsfactuur ten gevolge van financiering van het Vlaams energiebeleid (premies energiebesparende maatregelen, groene stroom en WKK,...) mogen niet verder toenemen. De elektriciteits- en aardgasprijzen en hun componenten worden dan ook van nabij opgevolgd.

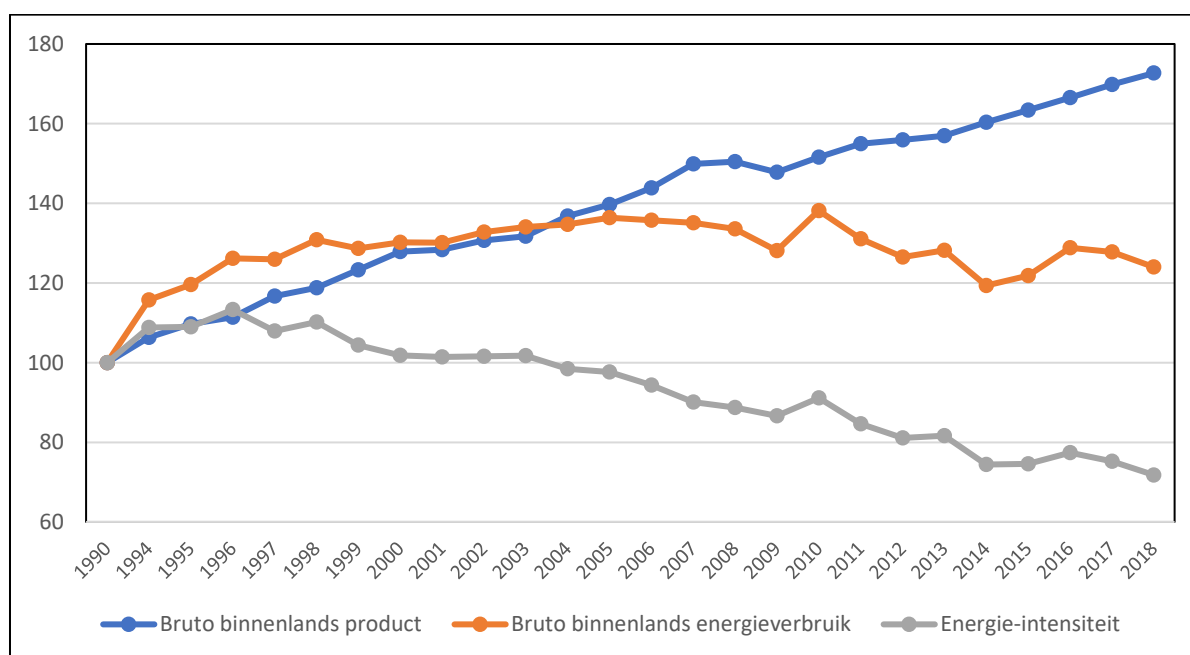
De digitale meter moet een hulpmiddel worden voor de consument om zijn energiefactuur onder controle te houden door zijn gebruik te sturen volgens de variërende prijs gedurende de dag. Wij streven naar een maximale uitrol van digitale meters tijdens deze legislatuur. Het aantal en aandeel geplaatste digitale meters en hun gebruik is dan ook een belangrijke indicator van het energiebeleid ter bevordering van flexibiliteit in de elektriciteitsmarkt dat wordt gemonitord.

2.1 Evolutie bruto binnenlands energiegebruik en energie-intensiteit

In 2018 bedroeg de energie-intensiteit¹ van de Vlaamse economie 1,75 TWh per miljard euro bbp. De energie-intensiteit volgt na een stijging in 2016 opnieuw een dalende trend.

Het bruto binnenlands energiegebruik daalde tot 418,9 TWh in 2018, een daling met 9,1% ten opzichte van 2005. Dit terwijl het bbp met 23,6% toenam in dezelfde periode.

Het bruto binnenlands energiegebruik lag in 2018 3,0% lager dan in 2017.

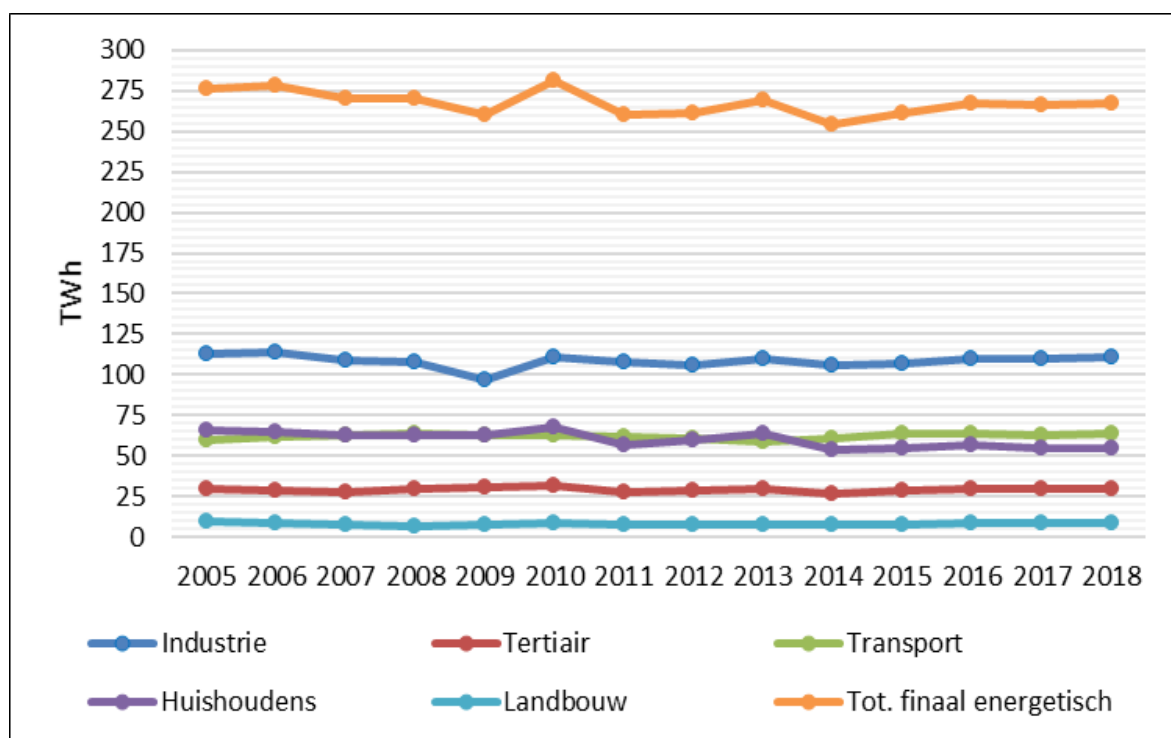
Figuur 1: Evolutie van het bruto binnenlands energiegebruik, het bruto binnenlands product en de energie-intensiteit van de economie, index 1990 = 100

¹ Energie-intensiteit: bruto binnenlands energiegebruik (uitgedrukt in Twh) en ten opzichte van het bruto binnenlands product (in constante prijzen met referentiejaar 2010).

Het bruto binnenlands energiegebruik in 2018 is de som van het energiegebruik in de transformatiesector (74,8 TWh), het finaal niet-energetisch² energiegebruik (76,6 TWh) en het finaal energetisch energiegebruik (267,5 TWh).

Het energiegebruik in de transformatiesector (voornamelijk elektriciteitscentrales en raffinaderijen) is met 30,9% gedaald in 2018 ten opzichte van 2005 (108,2 TWh). Van 2017 naar 2018 was er een opmerkelijke reductie van het energiegebruik met 17,9% door de tijdelijke onbeschikbaarheid van enkele kerncentrales. Het productietekort werd grotendeels (voor 93%) opgevangen door bijkomende import van elektriciteit. Het mindergebruik in de transformatiesector resulteerde in de daling van het totaal bruto binnenlands energiegebruik in Vlaanderen.

Het finaal niet-energetisch energiegebruik (het gebruik van energiedragers om producten van te maken) kent sinds 2005 een schommelend verloop. In 2018 lag het energiegebruik 1% hoger dan in 2005 (75,8 TWh). Ten opzichte van 2017 is het energiegebruik met 2,8% toegenomen.

Figuur 2: Evolutie van het finaal energetisch energiegebruik

Het finaal energetisch energiegebruik (267,5 TWh in 2018), zijnde alle energie die geleverd wordt aan de eindgebruikers, daalde met 3,5% ten opzichte van 2005 (276,8 TWh). Ten opzichte van 2017 was er een toename van 0,6%.

Met 111,0 TWh neemt de industrie het grootste aandeel (41%) van het finaal energetisch energiegebruik in . Het grote aandeel van de energie-intensieve industrie van Vlaanderen, verklaart de relatief hoge energie-intensiteit van de regio. 24% van het finaal energetisch energiegebruik is voor rekening van de transportsector (63,4 TWh). Het aandeel van de huishoudens in het energiegebruik ligt in dezelfde grootteorde, namelijk 20% (54,7 TWh in 2018). De tertiaire sector heeft met een energiegebruik van 29,9 TWh in 2018 een

² Het gebruik van energie als grondstof, smeermiddel of solvent.

aandeel van 11% in het finaal energetisch energiegebruik. Met een energiegebruik van 8,5 TWh en een aandeel van 3% is de landbouw de kleinste sector.

Het energiegebruik van de gezinnen lag in 2018 (54,7 TWh) een stuk lager (-16%) dan in 2005 (65,3 TWh), waarbij 2018 iets warmer was dan 2005. Ook in de industrie en in de landbouw werd er in 2018 (111,0 TWh respectievelijk 8,5 TWh) minder gebruikt dan in 2005 (113,3 TWh respectievelijk 9,3 TWh), al was de daling daar niet zo sterk (-2% in de industrie en -8% in de landbouw). Belangrijkste stijger over de periode was de transportsector: +5,8 % tussen 2005 (59,9 TWh) en 2018 (63,4 TWh). Het energiegebruik van de tertiaire sector steeg in 2018 (29,9 TWh) met 2,7% ten opzichte van 2005 (29,1 TWh).

2.2 Stand van zaken realisatie energie-efficiëntiedoelstellingen

- Artikel 3 van de richtlijn energie-efficiëntie

In uitvoering van de richtlijn energie-efficiëntie van 2012 legde België in juni 2013 een indicatieve energie-efficiëntiedoelstelling vast voor 2020. De federale overheid en de gewesten engageerden zich samen, maar zonder lastenverdeling, om tegen 2020 18% primaire energie te besparen ten opzichte van het BAU-scenario. De streefwaarde van het primair energiegebruik (excl. finaal niet-energetisch energiegebruik) werd gelegd op maximum 43,7 Mtoe (of 508 TWh) in 2020, zijnde een besparing met 9,6 Mtoe (of 112 TWh) ten opzichte van het verwachte energiegebruik in het BAU-scenario (53,3 Mtoe of 620 TWh).

In finale termen betekent het engagement het bereiken van een streefwaarde van het finaal energetisch energiegebruik van 32,5 Mtoe (of 378 TWh) in 2020, zijnde een besparing van 17,8% ten opzichte van het energiegebruik in het BAU-scenario (39,6 Mtoe of 461 TWh).

In een jaarlijks rapport aan de Europese Commissie wordt deze doelstelling opgevolgd. In 2017 bedroeg het Belgisch primair energetisch energiegebruik 49,1 Mtoe (of 571 TWh), wat overeenkomt met een besparing van 4,2 Mtoe (of 49 TWh), dit is 7,9% ten opzichte van het BAU-scenario. Het finaal energetisch energiegebruik bedroeg in 2017 36,1 Mtoe (of 419 TWh), dit is 8,8% lager dan het BAU-scenario.

TWh	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Primair energetisch	585	595	587	630	588	556	573	532	536	573	571
Finaal energetisch	414	430	405	439	407	408	424	398	418	424	419

Tabel 1 Evolutie van het primair en finaal energetisch energiegebruik in België (in TWh)

TWh	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Primair energetisch	401	390	381	402	378	368	374	344	347	372	370	356
Finaal energetisch	270	270	260	281	261	261	269	254	261	267	266	268

Tabel 2 Evolutie van het primair en finaal energetisch energiegebruik in Vlaanderen (in TWh)

- Artikel 7 van de richtlijn energie-efficiëntie

De richtlijn energie-efficiëntie legt de lidstaten van de EU op om tussen 2014 en 2020 een jaarlijkse besparing te realiseren die overeenkomt met 1,5% van de gemiddelde jaarlijkse energieverkopen aan eindgebruikers tussen 2010 en 2012. Indien wordt voldaan aan een aantal voorwaarden, mag deze doelstelling met 25% worden gereduceerd. Vlaanderen voldoet aan de voorwaarden voor deze vermindering.

Voor Vlaanderen komt de gereduceerde doelstelling neer op een gecumuleerde besparing tegen 2020 van 47,75 TWh. Er werd naar gestreefd om de besparingsdoelstelling in te vullen met drie maatregelen: energiebeleidsovereenkomsten met de industrie, isolatiepremies en de kilometerheffing voor vrachtwagens. In april 2019 werd aan de Europese Commissie een besparing over de periode 2014-2017 gerapporteerd van 20 TWh. Op basis van de momenteel gevalideerde cijfers tot 2017 en de prognoses voor de periode 2018-2020 gaat het VEA momenteel uit van een realisatiegraad van 96% van de doelstelling. De beperkte kloof is een gevolg van de daling van het aantal toegekende energiepremies voor dakisolatie en beglazing. De EBO-bedrijven presteren iets boven de inschattingen die bij de opmaak van het Vlaams actieplan energie-efficiëntie werden gemaakt.

TWh	Doelstelling 2014-2020	Gerealiseerde besparing 2014-2017	Prognose 2014-2020
EBO's bedrijven		13,54	28,67 - 31,07
Premies netbeheerders		4,89	13,04 - 13,43
Kilometerheffing vrachtwagens		1,10	3,36
Totale besparing	47,75	19,53	45,07 - 47,86

Tabel 3 Besparingsdoelstelling art 7 EED vs. gerealiseerde besparing

De gecumuleerde energiebesparing van de EBO-bedrijven over de periode 2014 – 2017 bedroeg 69% van de energiebesparingen die voor de periode 2014 – 2017 in rekening werden gebracht voor de invulling van de finale energiebesparingsdoelstelling van artikel 7 van de richtlijn energie-efficiëntie.

In het kader van de herziene energie-efficiëntierichtlijn in 2018 (zie verder) zal elke lidstaat over de periode van 1 januari 2021 tot 31 december 2030 een cumulatieve energiebesparing moeten verwezenlijken die equivalent is aan jaarlijkse nieuwe besparingen van minimaal 0,8% ten opzichte van het finaal energiegebruik.

2.3 Evolutie WKK-productie

Eind 2018 bedroeg het totaal elektrisch vermogen aan warmtekrachtkoppelingsinstallaties (WKK's) in Vlaanderen 2.196 MW. Sinds 2008 is het operationeel elektrisch vermogen van WKK's met turbines gedaald. Het vermogen van WKK's met motoren bleef toenemen, voornamelijk in de landbouw.

MW	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
TURBINES	1415	1477	1525	1530	1542	1511	1510	1510	1451	1459	1470
Industrie	1356	1418	1466	1466	1478	1447	1446	1446	1387	1395	1406
- ETS	nb	nb	nb	nb	nb	1174	1189	1189	1195	1246	1258
- niet-ETS	nb	nb	nb	nb	nb	273	258	258	192	149	149
Tertiair	58	58	58	58	58	58	58	58	59	59	59
- afval	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Landbouw	0	0	0	6	6	6	6	6	6	6	6
MOTOREN	294	350	430	464	504	530	561	597	637	655	725
Industrie	65	61	58	73	61	60	61	65	76	77	85
- ETS	nb	nb	nb	nb	nb	29	33	35	44	48	49
- niet-ETS	nb	nb	nb	nb	nb	31	27	30	32	29	36
Tertiair	23	26	52	59	74	80	84	95	106	99	104
- afval	13	11	37	29	30	31	33	33	31	27	25
Landbouw	205	263	320	332	369	390	416	436	454	478	537
Residentieel	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3
TOTAAL	1708	1827	1954	1994	2045	2041	2071	2107	2088	2114	2196

Tabel 4 Evolutie van het operationeel elektrisch WKK-vermogen per sector en technologie (in MW)

Alle WKK-installaties samen produceerden in 2018 11,8 TWh elektriciteit (20% van het Vlaams bruto binnenlands elektriciteitsgebruik). De elektrische WKK-installaties realiseerden in 2018 een primaire energiebesparing van 8,5 TWh of 23,1%.

Aardgas blijft met 80% de dominante brandstof voor elektrische WKK's in Vlaanderen. 9,0% van de elektriciteit geproduceerd in WKK-installaties gebeurde in 2018 op basis van hernieuwbare energiebronnen.

2.4 Evolutie hernieuwbare energieproductie.

Het totaal aandeel hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik is meer dan verdubbeld tussen 2008 en 2018 tot een aandeel van 6,9% in 2018 of een productie van 19.590 GWh.

GWh	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Groene stroom	2 196	3 094	3 565	4 430	6 038	6 247	6 123	7 460	7 365	7 980	8 525
Groene warmte	5 432	5 853	7 250	5 858	6 809	7 659	6 675	7 359	7 793	7 647	7 779
Hernieuwbaar transport	0	917	2 489	2 419	2 435	2 411	2 923	1 827	3 098	3 323	3 286
Totaal	7 628	9 865	13 304	12 707	15 281	16 317	15 721	16 646	18 256	18 950	19 590
% aandeel hernieuwbare energie	2,6	3,6	4,5	4,6	5,5	5,7	5,8	6,0	6,4	6,7	6,9

Tabel 5 Hernieuwbare energieproductie en aandeel hernieuwbare energie t.o.v. bruto finaal energiegebruik in Vlaanderen (evolutie 2008-2018)

GWh	Subdoelstellingen	
	2019	2020
Groene stroom	9 502	10 519
Groene warmte	8 775	9 197
Hernieuwbare energie in transport	/	3 940 ⁽¹⁾

(1) bron: Energieplan (juni 2017): Voorstel van nieuwe subdoelstellingen hernieuwbare energie 2020

Tabel 6 Subdoelstellingen hernieuwbare energie Energieplan

In 2018 droeg groene warmte voor 39% bij tot de totale hernieuwbare energieproductie, groene stroom voor 44% en hernieuwbare energie in transport voor 17%.

Biomassa is nog steeds de dominante hernieuwbare energiebron. Het aandeel zon en wind voor groene stroom blijft sterk toenemen.

Voor België bedroeg het aandeel hernieuwbare energie in 2017 9,06%. Hiermee werd net niet voldaan aan de indicatieve doelstelling van 9,2% voor 2017-2018 van de Europese richtlijn.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Prognose 2020 ⁽¹⁾	Doelstelling 2020
%	3,6	4,7	5,7	6,3	7,2	7,5	8,0	7,9	8,7	9,1	12	13

(1) Volgens het ontwerp Nationaal energie- en klimaatplan (eind 2018)

Tabel 7 Aandeel hernieuwbare energie België, prognose en doelstelling 2020

2.5 Stand van zaken realisatie HE-doelstelling.

Op 4 december 2015 heeft Vlaanderen met de andere gewesten en de federale overheid een samenwerkingsakkoord afgesloten in het kader van de intra Belgische lastenverdeling. Hierin is opgenomen dat Vlaanderen een doelstelling heeft van 2,156 Mtoe of 25.074 GWh hernieuwbare energie tegen 2020.

GWh	Inventaris 2018	Subdoel 2018	Subdoel 2019	Subdoel 2020	Doelstelling 2020
Groene stroom	8 525	8 649	9 502	10 519	
Groene warmte	7 779	8 473	8 775	9 197	
Hernieuwbaar transport	3 286	/	/	3 940	
Totaal	19 590			23 656	25 074

Tabel 8 Productie hernieuwbare energie en subdoelstellingen per categorie

Om deze doelstelling te halen, heeft de Vlaamse Regering op 6 oktober 2017 subdoelstellingen vastgelegd. De Vlaamse Regering besliste toen om 100% van de Vlaamse doelstelling hernieuwbare energie te behalen. Hiervoor wordt uitvoering gegeven aan het Zonneplan, Windkracht 2020-plan en het Warmteplan. Voorlopig werd 1.418 GWh nog niet toegewezen aan een specifieke technologie. Voor groene stroom worden in tabel 8 de door de Vlaamse Regering vastgelegde subdoelstellingen weergegeven voor de jaren 2018-2020.

					Subdoelstelling		
GWh	Inventaris 2015	Inventaris 2016	Inventaris 2017	Inventaris 2018	2018	2019	2020*
Groene stroom	7 460	7 365	7 980	8 525	8 649	9 502	10 518
Zon	2 219	2 252	2 372	2 759	2 655	3.035	3 544
Wind (onshore)	1 379	1 698	2 068	2 383	2 356	2.693	3 030
Waterkracht	10	9	8	8	9	9	9
Biomassa	2 804	2 335	2 496	2 360	2 532	2.532	2 702
Restafval	289	295	302	287	295	322	322
Biogas	758	777	734	727	803	912	912

Tabel 9 Productie groene stroom en subdoelstellingen per hernieuwbare energiebron [BRON: VITO]

Voor 2018 bedraagt de productie van groene stroom 8.525 GWh, waarmee de subdoelstelling voor groene stroom net niet gehaald wordt. Om de subdoelstelling van 10.519 GWh te halen, moet de productie van groene stroom de komende twee jaar nog met 23% toenemen.

Er is nog een belangrijke groei voor zonnepanelen noodzakelijk om de subdoelstellingen tegen 2020 te halen. In 2019 en 2020 moet er een vermogen van respectievelijk 400 en 542 MW_e bijkomen om tot een totaal opgesteld vermogen van 3.700 MW_e in 2020 te komen, zoals vooropgesteld in het Energieplan 2020. In 2019 werd alvast het Kristal Solar Park in Lommel met een vermogen van 99 MW_e in gebruik genomen.

Zon (PV)	Inventaris						Subdoelstelling Zonneplan 2020	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
MWe bijkomend geplaatst vermogen	39	47	75	132	196	237	400	543

Tabel 10 Bijkomend geplaatst vermogen zon (PV) en subdoelstellingen (in MW)

Om de subdoelstelling voor wind tegen 2020 te halen, is een opgesteld vermogen van 1.490 MWe nodig. Om dit te realiseren zou er de volgende 2 jaren telkens circa 135 MWe aan windvermogen moeten bijkomen of jaarlijks een 50-tal turbines. Op basis van de gekende projecten die nog gerealiseerd kunnen worden bedraagt de verwachte groei voor 2019 en 2020 circa 100 MWe per jaar.

Wind Onshore	Inventaris						Subdoelstelling Windplan 2020	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
MWe bijkomend geplaatst vermogen	39	123	209	117	224	85	135	135

Tabel 11 Bijkomend geplaatst vermogen onshore wind en subdoelstellingen (in MW)

Uit de inventaris hernieuwbare energie blijkt dat een aantal bestaande biomassa- en biogasinstallaties uit dienst zijn genomen of minder hebben geproduceerd. Hierdoor worden de subdoelstellingen van deze categorieën net niet gehaald. In 2020 wordt ook een maximale productie van de biomassacentrale van Max Green in Gent verondersteld.

De subdoelstelling voor groene warmte zijn samengevat in tabel 12.

	Inventaris				Subdoelstelling Warmteplan 2020		
	2015	2016	2017	2018	2018	2019	2020
GWh							
Groene Warmte	7 359	7 793	7 647	7 779	8 473	8 775	9 197
Biomassa overig	3 377	3 306	3 356	3 361	3 975	4 059	4 327
Biomassa huishoudens	3 569	4 020	3 771	3 782	3 850 ⁽¹⁾	3 850 ⁽¹⁾	3 850 ⁽¹⁾
Zonneboiler	152	166	175	181	207	227	246
Warmtepompen	261	301	345	455	441	532	610
Diepe geothermie	0	0	0	0	0	107	164

(1) genormaliseerd a.d.h.v. graaddagen [Bron: VITO]

Tabel 12 Productie groene warmte en de subdoelstellingen per hernieuwbare energiebron

Tegen 2020 zou deze productie moeten toenemen tot 9.197 GWh, wat overeenkomt met een aandeel van 6,4% van het finaal energiegebruik voor verwarming en koeling. Om dit te halen, zal de productie van groene warmte uit zonneboilers, warmtepompen, diepe geothermie en vooral biomassa nog moeten toenemen. Hier liggen we achter op de subdoelstellingen.

In de subdoelstelling voor groene warmte uit biomassa werd ervan uitgegaan dat nog een aantal extra projecten zouden worden gerealiseerd. Uit de analyse van de jaarlijkse oproep voor projecten (call) groene warmte blijkt dat er momenteel minder projectvoorstellen zijn dan in de subdoelstelling tegen 2020 werd verondersteld.

2.6 Evolutie digitalisering en flexibiliteit

De digitale meter wordt sinds 1 juli 2019 geleidelijk uitgerold. Via een gefaseerd traject zou, volgens de huidige planning, iedere netgebruiker tegen uiterlijk 2034 over een digitale meter moeten beschikken. Op 15 september waren reeds 60.171 dergelijke digitale meters geplaatst. De digitale meters die in de tabel 13 zijn opgenomen, zijn meters die geplaatst zijn in pilootprojecten en prioritair zullen vervangen worden naar een nieuwe, recentere digitale meter. Daarnaast zijn 15.133 kleine industriële energiegebruikers op laagspanning (LS) met een aansluitingsvermogen >56 kVA ook al uitgerust met een automatisch uitgelezen meter (AMR).

Doorheen de jaren zien we een steeds groter wordend deel productie-installaties die regelbaar zijn ter ondersteuning van het net. Sinds 2018 komen opslag-installaties die regelbaar zijn ter ondersteuning van het net in de cijfers. Verwachtingen zijn dat die cijfers deze legislatuur verder zullen aangroeien. Het totale vermogen van de 642 regelbare productie-installaties zit globaal genomen op het niveau van een grote productiecentrale.

		2014	2015	2016	2017	2018
AMR gemeten punten MS	Aantal	18.112	18.714	18.679	20.493	19.064
AMR gemeten punten LS	Aantal	13.353	13.760	13.684	14.073	15.133
Geïnstalleerde digitale meters	Aantal	29.395	29.978	29.377	30.391	30.167
Toegangspunten op LS voorzien van digitale meter	%	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%
Productie-installaties die regelbaar zijn ter ondersteuning van het net	Aantal	286	443	553	593	642
	Vermogen (MVA)	1.067	1.146	1.410	1.533	1.704
Opslag-installaties die regelbaar zijn ter ondersteuning van het net	Aantal	0	0	0	0	6
	Vermogen (MVA)	0	0	0	0	21,7

Tabel 13 Evolutie automatisch uitgelezen digitale meters, flexibele productie-installaties en opslaginstallaties.

2.7 Energieprijzen

Hieronder wordt de jaarlijkse gemiddelde energiekost gegeven voor een standaard gezinsgebruik, standaard energiegebruik voor kleine professionele afnemers (hierna: 'kmo') op laagspanning³ en een onderneming op middenspanning. De figuren 4, 6, 8 en 10 nemen als referentieperiode de maand december 2018, met de op dat moment geldende prijzen, tarieven en heffingen.⁴ De cijfers zijn afkomstig van de VREG. Die zijn op hun beurt gebaseerd op de tarieven zoals ze in de V-test® stonden.

De totale jaarlijkse kost die door de energieleveranciers aan hun eindafnemers wordt aangerekend, kan worden uitgesplitst in de volgende componenten. In tegenstelling tot elektriciteit worden geen kosten groene stroom en WKK of bijdrage energiefonds op aardgas doorgerekend.

1. Energiekost	- Energiekost ⁽¹⁾ - Kosten groene stroom en WKK
2. Distributienettarieven	- Distributie – Netbeheer - Distributie – Openbare dienstverplichtingen (ODV) - Distributie – Toeslagen
3. Transmissienettarieven	- Transmissie – Netbeheer - Transmissie – Federale toeslagen ⁽²⁾ - Transmissie – Vlaamse toeslagen
4. Heffingen	- Federale heffingen - Vlaamse heffingen ⁽³⁾
5. BTW ⁽⁴⁾	

(1) De energiecomponent en de jaarlijkse vergoeding, m.u.v. de kosten groene stroom en WKK

(2) M.u.v. de federale bijdrage, die onder 'heffingen' (meerbepaald: federale heffingen) vervat zit.

(3) Het gaat om de bijdrage Energiefonds. Hierbij wordt aangenomen dat het gezin gedomicilieerd is in de woning.

(4) Het momenteel geldend tarief bedraagt 21%. Dit tarief wordt federaal bepaald. Op de federale bijdrage en de bijdrage Energiefonds is geen btw verschuldigd.

³ Onder 'kleine professionele afnemers' verstaan we professionele jaargemeten elektriciteitsafnemers op laagspanning met een aansluitingsvermogen kleiner dan 56 kVA en/of professionele jaargemeten aardgasafnemers met een lage drukaansluiting.

⁴ Er wordt geen rekening gehouden met het prosumententarief.

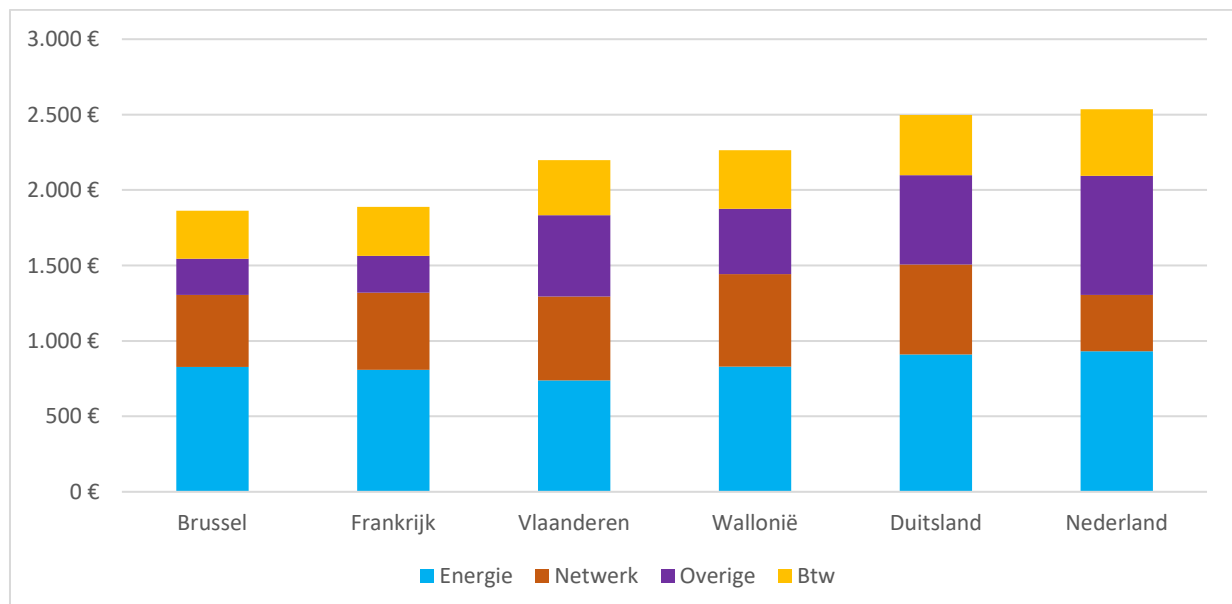
Voor enkele componenten is er een directe of indirecte impact vanuit de Vlaamse regelgeving (vnl. via de regelgeving besloten in het Energiedecreet/Energiebesluit). Voor elektriciteit en aardgas gaat het om de component (i) Distributienettarieven – ODV. Voor elektriciteit zijn er ook nog de componenten (ii) kosten groene stroom en WKK, (iii) transmissienettarieven – Vlaamse toeslagen en (iv) Vlaamse heffingen.

De kosten van het groenestroom- en warmtekrachtcertificaten zijn het gevolg van de quotumplicht voor de leveranciers. De quotumplicht inzake groenestroomcertificaten betekent een kost van 550 à 600 miljoen op jaarbasis en inzake warmtekrachtcertificaten betekent dit een kost van grootte-orde 100 miljoen euro op jaarbasis. De kosten voor het distributie deel ecologische openbaredienstverplichting die wordt doorgerekend in het nettarieef bedraagt op jaarbasis gemiddeld ongeveer 500 miljoen euro en is vooral een gevolg van de toegekende minimumsteun voor zonnepanelen geplaatst in de periode 2009-2013. Deze ecologische openbaredienstverplichting zal substantieel vanaf 2029 beginnen afnemen en tegen eind 2032 quasi volledig zijn uitgedoofd. De totale kost van het groenestroomcertificatensysteem bedraagt momenteel gemiddeld ongeveer 1,1 miljard euro op jaarbasis en zal tegen 2032 dus significant verminderen.

a) Gezinnen

De totale energiefactuur in Vlaanderen, waarbij het elektriciteits- en aardgasgebruik tezamen beschouwd worden, was in 2018 de op twee na laagste van de ons omliggende regio's en landen.

In figuur 3 en de vergelijkende figuren hierna (5, 7, 9, 11 en 13), zijn een aantal componenten samengevoegd en hebben betrekking op het prijsniveau januari 2018. Zo omvatten de netwerkkosten zowel de beheerskosten van het distributienet als de beheerskosten van het transmissienet. Alle kosten groene stroom en WKK, ODV-kosten, toeslagen en heffingen zijn samengevoegd onder de component 'Overige'.

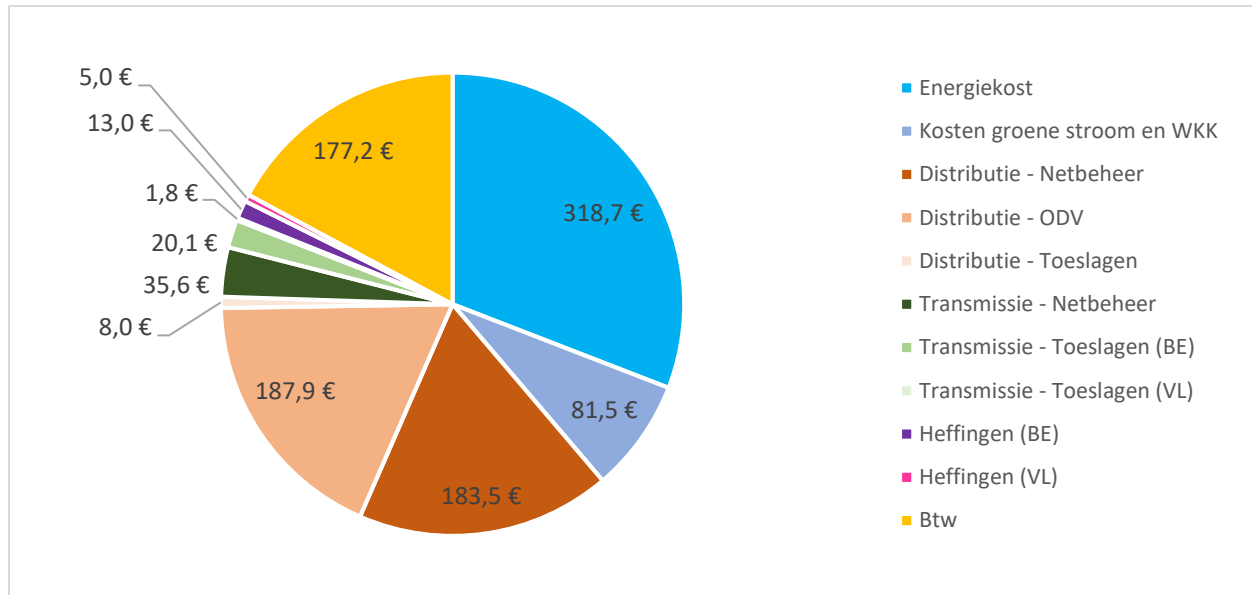

Figuur 3 Totale energiefactuur (elektriciteit + aardgas) in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen voor een standaard gezinsgebruik (3.500kWh/jaar elektriciteit respectievelijk 23.260 kWh/jaar aardgas), prijsniveau januari 2018

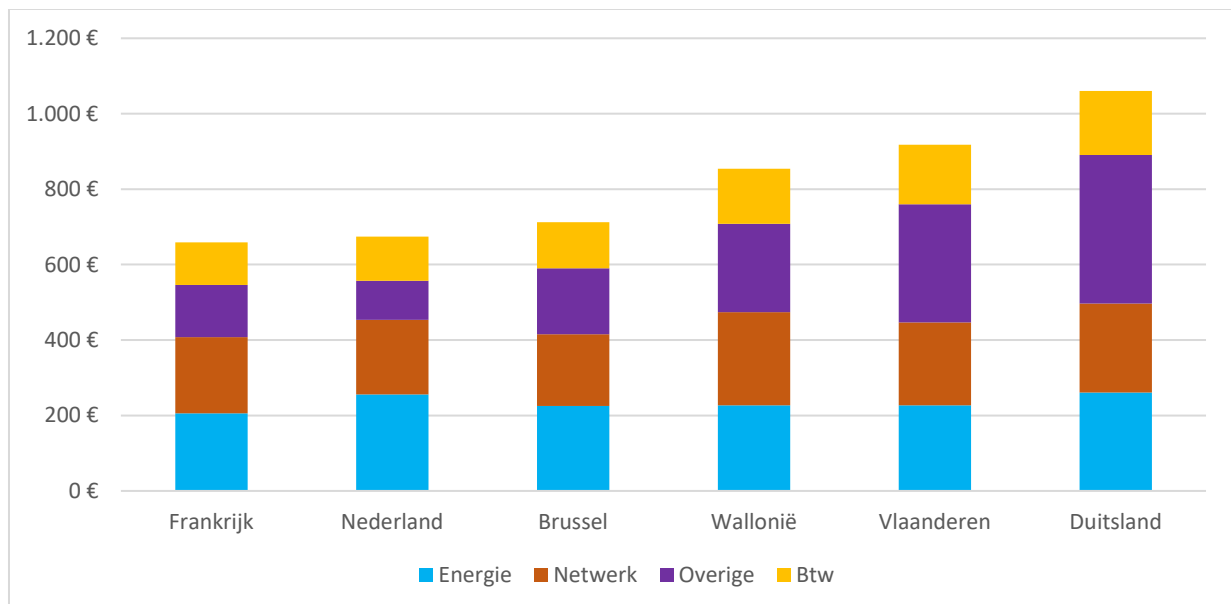
Figuur 4 en figuur 6 geven de gewogen gemiddelde energiefactuur die een Vlaams gezin met een doorsnee energiegebruik betaalt op jaarbasis voor elektriciteit en aardgas.

De jaarlijkse gemiddelde elektriciteitsfactuur voor een standaard gezinsgebruik (1.600 kWh daggebruik en 1.900 kWh nachtgebruik) bedroeg eind 2018 **1.032 euro**.

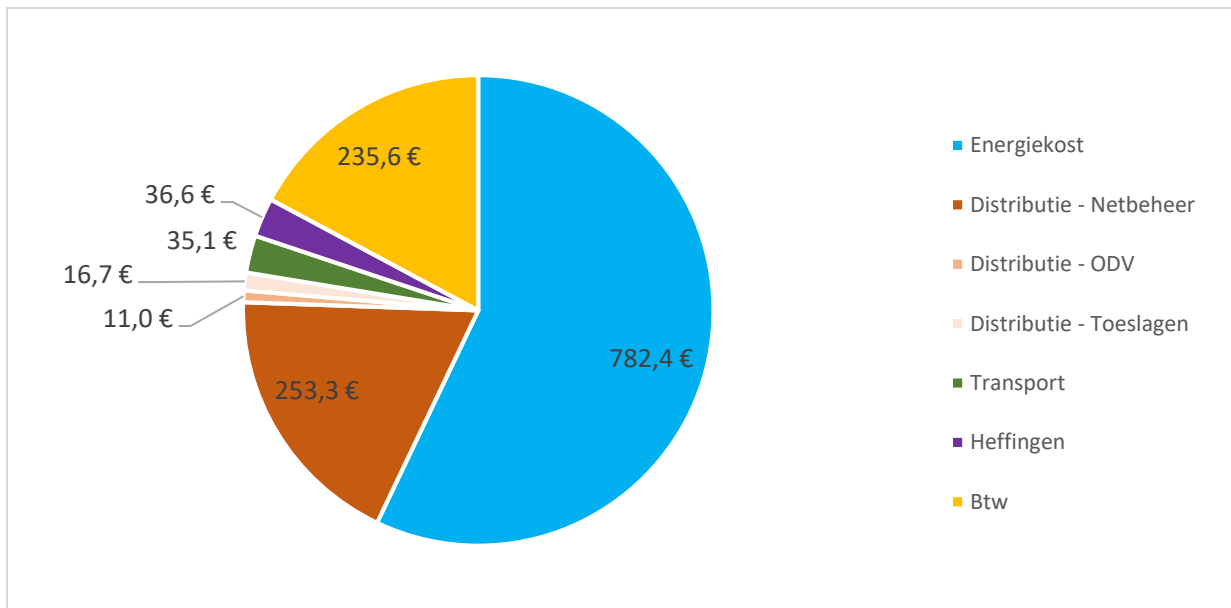
Figuur 4 Uitsplitsing elektriciteitsfactuur voor 1 jaar voor een standaard gezinsgebruik (3.500 kWh/jaar), prijsniveau december 2018

Een gemiddeld gezin in Vlaanderen had in 2018 de op één na hoogste elektriciteitsfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen.

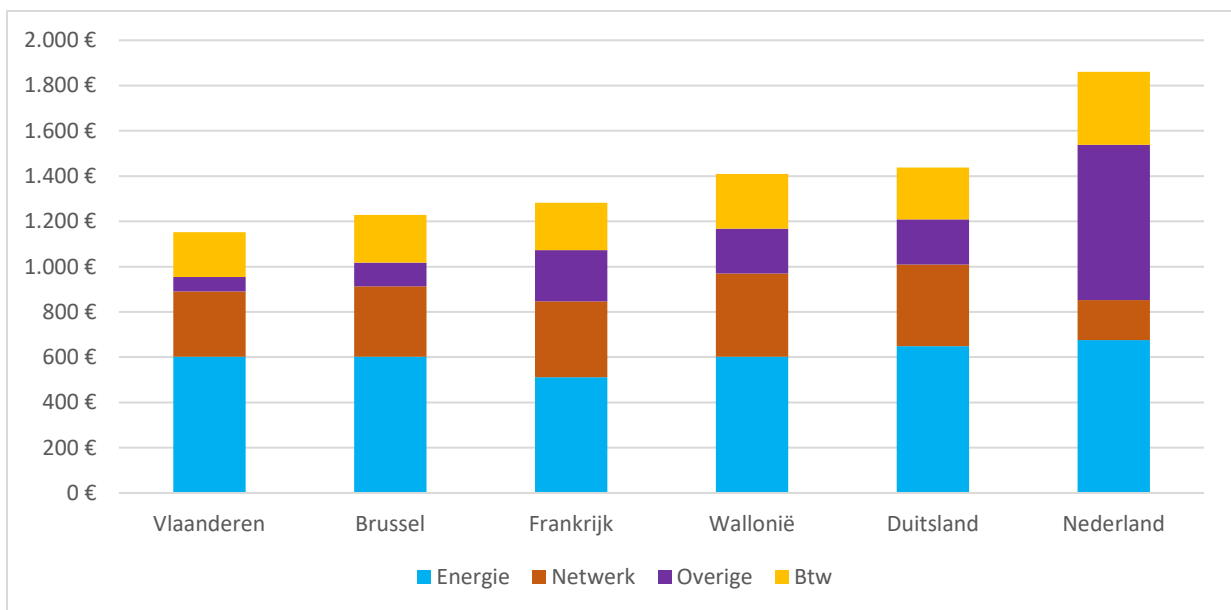
Figuur 5 Elektriciteitsfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen voor een standaard gezinsgebruik (3.500 kWh/jaar), prijsniveau januari 2018

De jaarlijkse gemiddelde aardgasfactuur voor een standaard gezinsgebruik (energiegebruik 23.260 kWh) bedroeg **€ 1.370**.

Figuur 6 Uitsplitsing aardgasfactuur voor 1 jaar voor een standaard gezinsgebruik (23.260 kWh/jaar), prijsniveau december 2018

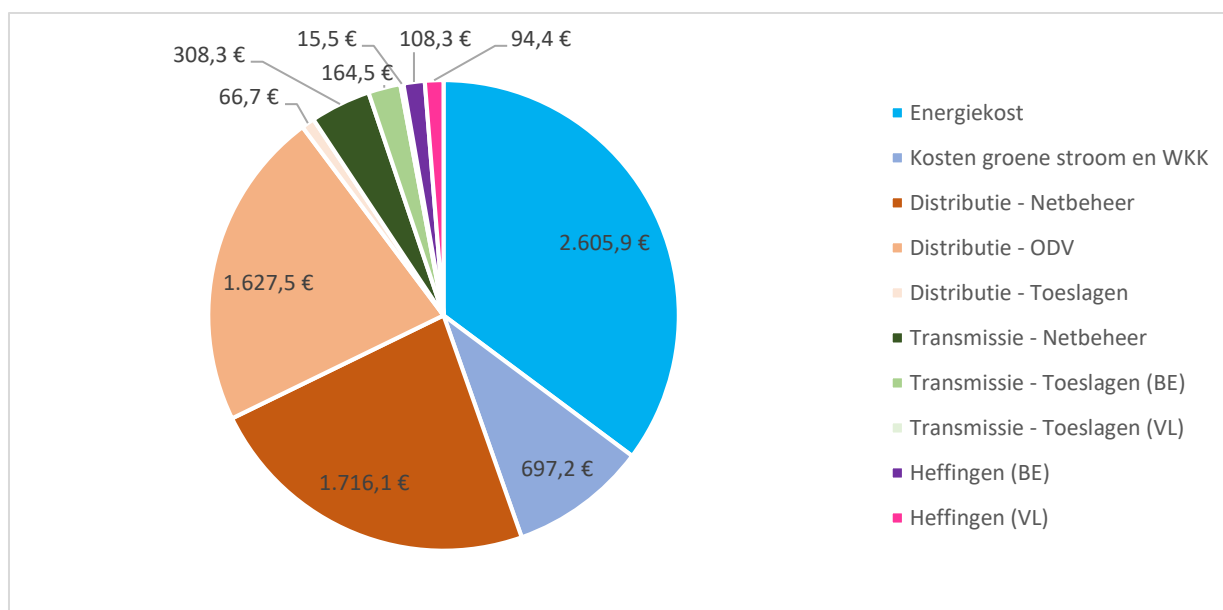
Een gemiddeld gezin in Vlaanderen had in 2018 de laagste aardgasfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen.

Figuur 7 Aardgasfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen voor een standaard gezinsgebruik (23.260 kWh/jaar), prijsniveau januari 2018

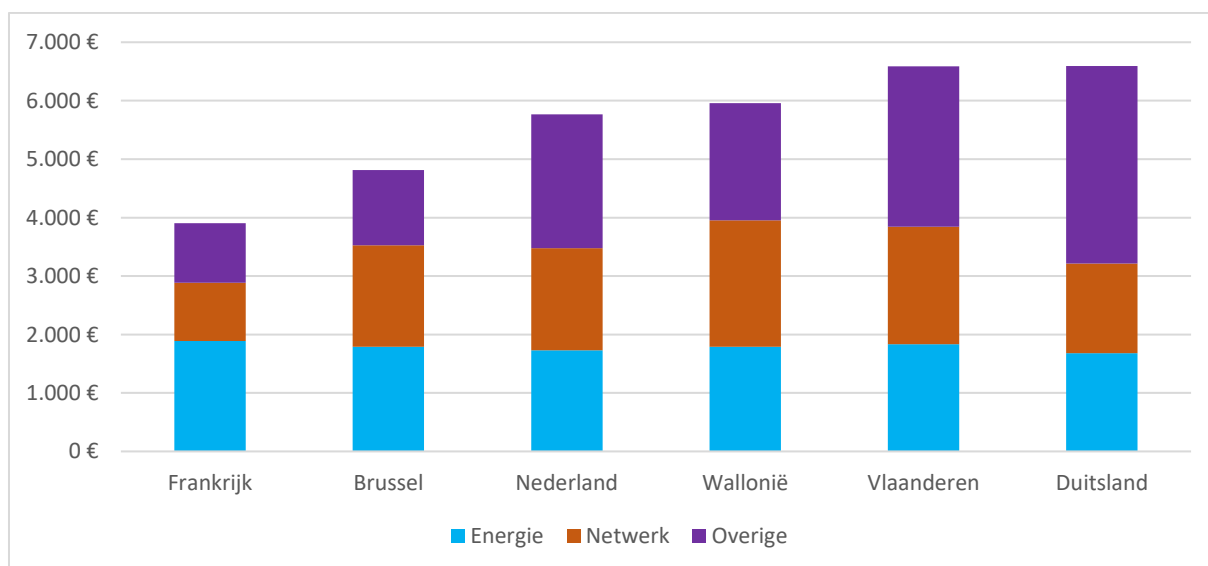
b) Kmo's op laagspanning

De jaarlijkse gemiddelde elektriciteitsfactuur voor een kmo (met 17.500 kWh daggebruik en 12.500 kWh nachtgebruik) bedroeg eind 2018 **€ 7.404** (exclusief btw).⁵

Figuur 8 Uitsplitsing elektriciteitsfactuur voor 1 jaar voor een kmo (standaardgebruik 30.000 kWh/jaar), prijsniveau december 2018

Een kmo (met 17.500 kWh daggebruik en 12.500 kWh nachtgebruik) had in 2018 de op één na hoogste elektriciteitsfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen.

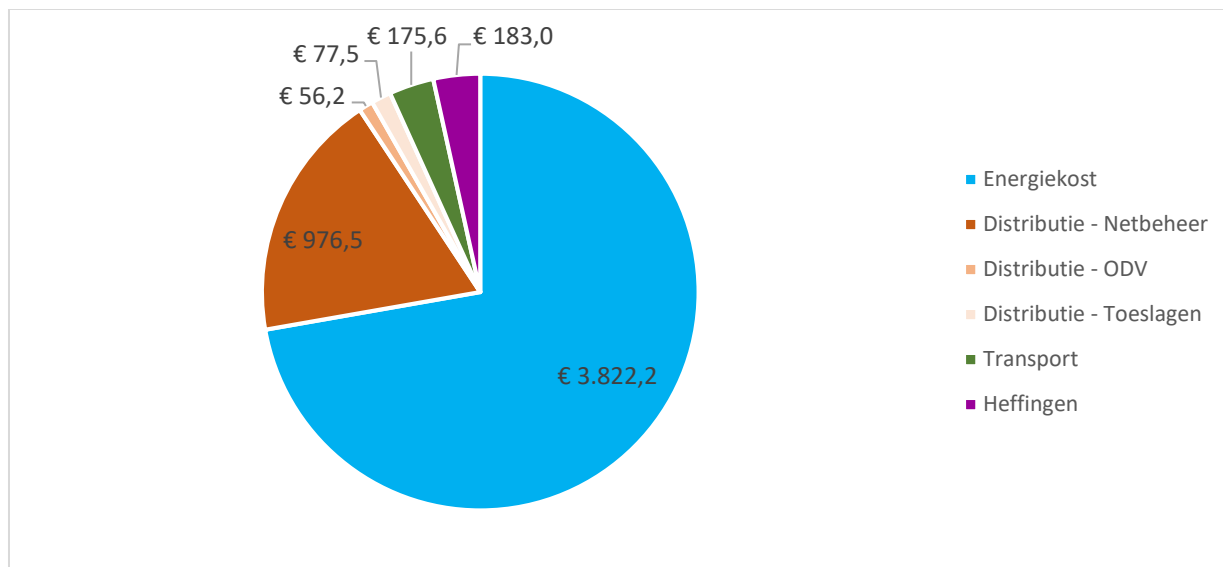

Figuur 9 Elektriciteitsfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen voor een kmo (30.000 kWh/jaar), prijsniveau januari 2018⁶

⁵ Aangezien ondernemingen deze BTW kunnen doorrekenen, wordt deze hier niet opgenomen.

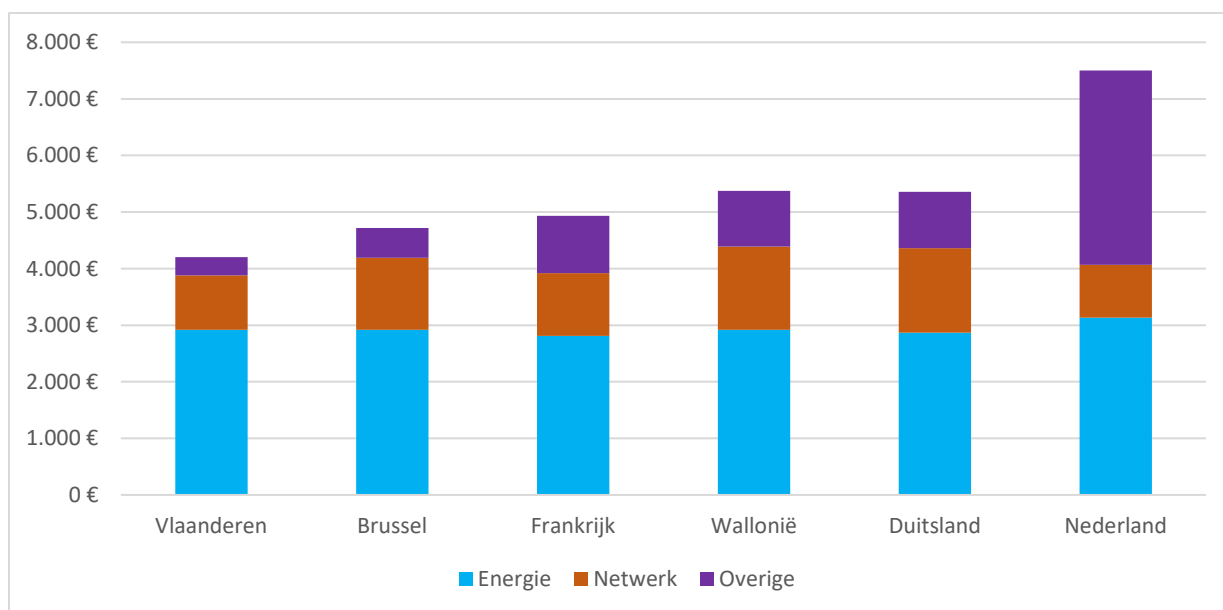
⁶ Voor het KMO-profiel op laagspanning werd in Vlaanderen een daggebruik van 17.500 kWh en een nachtgebruik van 12.500 kWh verondersteld. In de andere regio's en landen werd een daggebruik van 18.000 kWh en een nachtgebruik van 12.000 kWh verondersteld (verschillende aannames omwille van databeschikbaarheid).

De jaarlijkse gemiddelde aardgasfactuur voor een kmo (met energiegebruik 116.280 kWh/jaar)⁷ bedroeg eind 2018 € **5.291** (exclusief btw).⁸

Figuur 10 Uitsplitsing aardgasfactuur voor 1 jaar voor een kmo (116.280 kWh/jaar), prijsniveau december 2018

Een kmo (met energiegebruik 116.280 kWh/jaar) had in 2018 de laagste aardgasfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen.

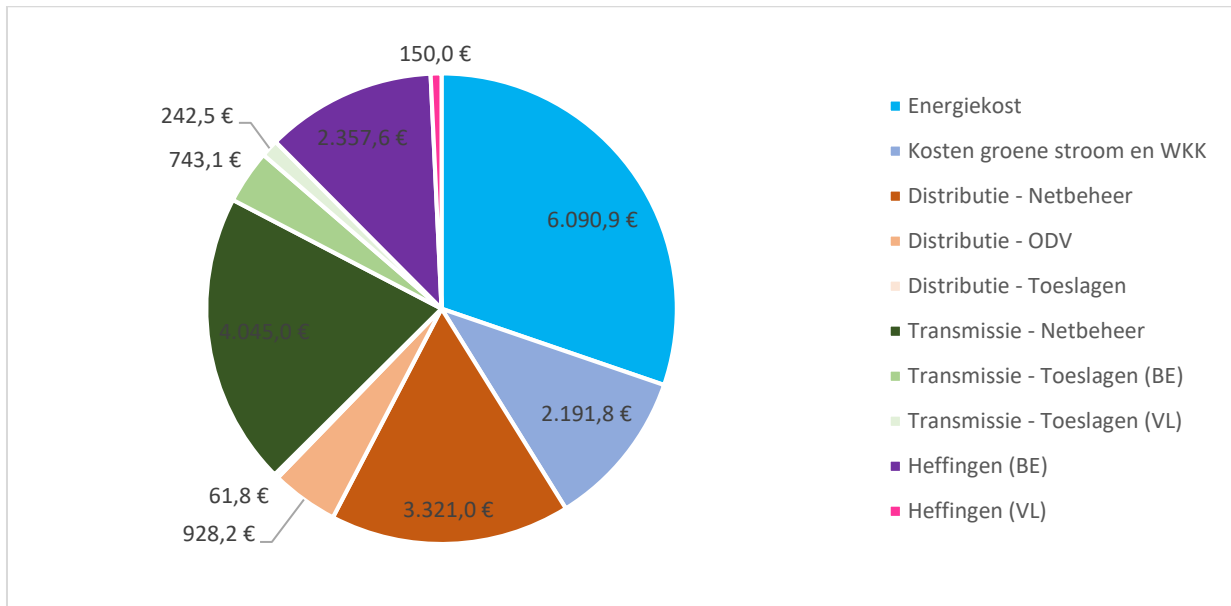
Figuur 11 Aardgasfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen voor een kmo (116.280 kWh/jaar), prijsniveau januari 2018

⁷ Dit gebruik omvat zowel het gebruik voor verwarming als voor andere toepassingen. Onder kleine professionele afnemers verstaan we professionele jaargemeten aardgasafnemers met een lage drukaansluiting.

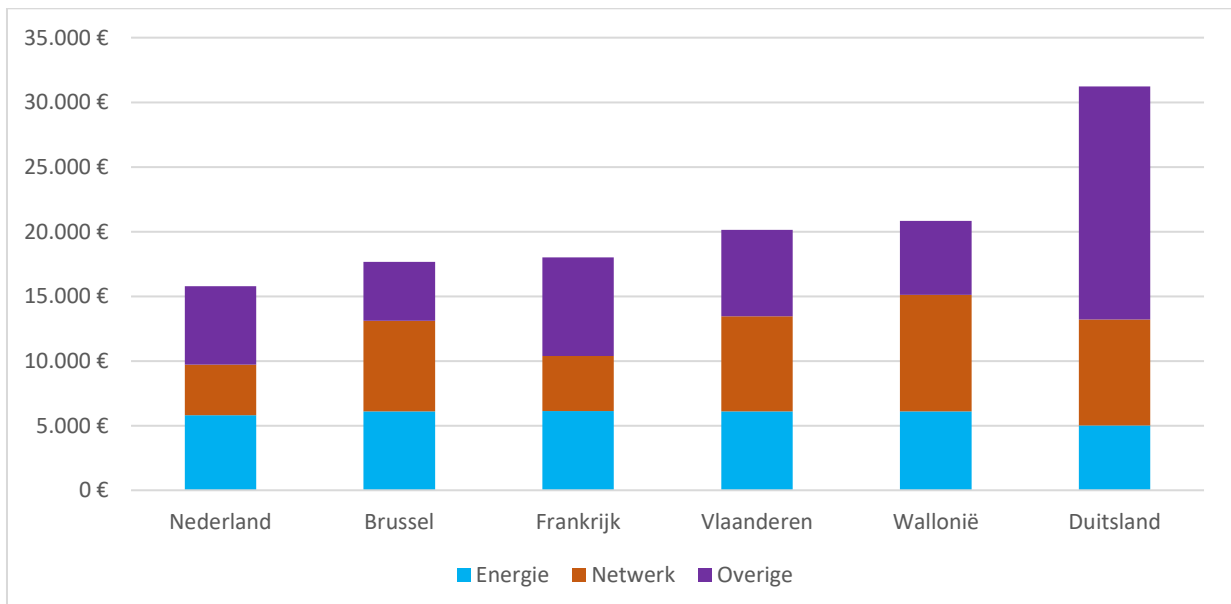
⁸ Aangezien ondernemingen deze BTW kunnen doorrekenen, wordt deze hier niet opgenomen.

c) Ondernemingen op middenspanning

De elektriciteitsfactuur van een ondernemingen op middenspanning (met een elektriciteitsgebruik van 160 MWh per jaar en een jaarpiek van 100 kW) bedroeg in 2018 € **17.774** (exclusief BTW) en was de op twee na hoogste van alle omliggende regio's en landen.

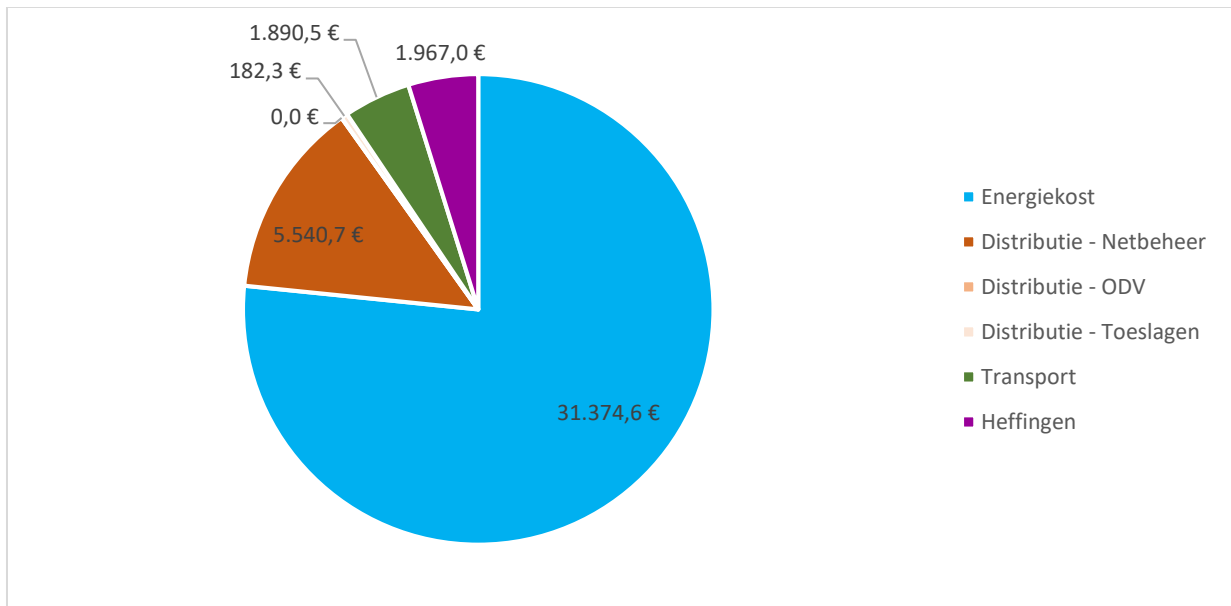

Figuur 12 Uitsplitsing elektriciteitsfactuur voor 1 jaar voor een onderneming op middenspanning (160 MWh/jaar en jaarpiek van 100 kW), prijsniveau januari 2018

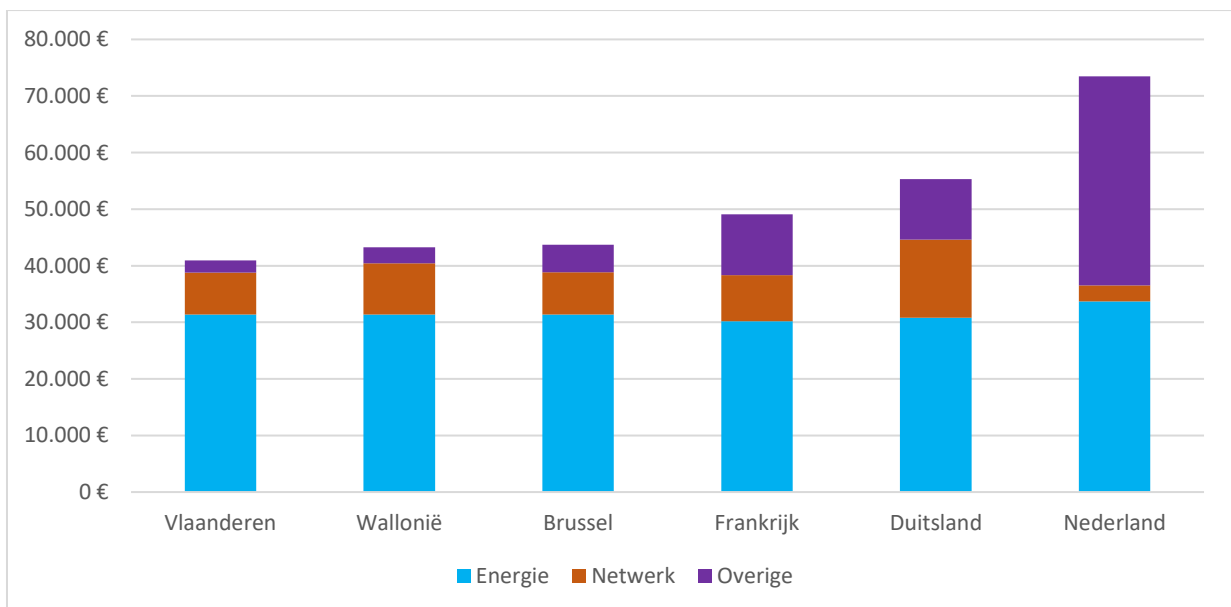

Figuur 13 Elektriciteitsfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen voor een onderneming op middenspanning (160 MWh/jaar en jaarpiek van 100 kW), prijsniveau januari 2018

De aardgasfactuur van een ondernemingen op middenspanning (met een aardgasgebruik van 1250 MWh per jaar) bedroeg in 2018 € **40.955** (exclusief BTW) en was de laagste van alle omliggende regio's en landen.

Figuur 14 Uitsplitsing aardgasfactuur voor 1 jaar voor een onderneming (1.250 MWh per jaar), prijsniveau januari 2018

Figuur 15 Aardgasfactuur in vergelijking met de ons omliggende regio's en landen voor een onderneming op middenspanning (1.250 MWh/jaar), prijsniveau jan 2018

2.8 Evolutie REG-premies

Onderstaande tabellen geven een overzicht van het aantal door de netbeheerders toegekende energiepremies voor REG-investeringen. Tabel 14 geeft een overzicht voor huishoudelijke premies, tabel 15 voor niet-huishoudelijke premies t.e.m. 2018.

a) Evolutie huishoudelijke premies

	2014	2015	2016	2017	2018
Collectieve renovatieprojecten					432
Condensatieketel	865	959	867	862	625
Dakisolatie*	41 763	54 636	53 309	47 699	34 515
Energiescans	24 558	22 793	22 358	25 843	27 360
E-peil	4 009	3 617	4 092	3 178	4 193
Hoogrendementsglas**	30 584	34 578	30 386	29 502	24 093
Kortingbonnen	1 683	2 096	2 769	4 934	5 437
Muurisolatie***	19 990	26 036	23 997	20 420	15 799
Totaalrenovatiebonus				505	2 557
Vloerisolatie	6 161	7 503	7 185	6 362	5 705
Warmtepomp	1 049	1 534	1 351	1 067	951
Zonneboiler	6 204	5 908	4 980	3 589	1 622
TOTAAL AANTAL	136 866	159 660	151 294	143 961	123 289
TOTAAL BUDGET (in miljoen euro)	76,0	98,0	96,4	85,1	61,1

(*) inclusief huur- en isolatiepremie dakisolatie

(**) inclusief huur- en isolatiepremie glas en glasdossiers die in een combidossier opgenomen werden

(***) inclusief huur- en isolatiepremie spouwmuur en muurisolatiedossiers die in een combidossier opgenomen werden

Tabel 14 Evolutie huishoudelijke premies netbeheerders.

Over de periode 2014-2018 werd in totaal 416,5 miljoen euro aan huishoudelijke premies toegekend, inclusief kortingbonnen en energiescans. De energiebesparing die gepaard gaat met investeringen in gebouwschilmaatregelen (dakisolatie, glas, muurisolatie en kelder-/vloerisolatie) in de periode 2014-2018 leverde een gecumuleerde besparing op van 2,2 TWh.

b) Evolutie niet-huishoudelijke premies

	2014	2015	2016	2017	2018
Dakisolatie	463	594	652	583	367
HR glas	377	398	440	356	293
Muurisolatie	167	195	206	178	142
Vloer-/kelderisolatie	87	108	116	91	65
Investeringssteun	18	6	5	13	15
Relighting	228	222	331	271	163
Steun na audit	66	37	51	20	15
Warmtepomp	67	46	38	27	23
Zonneboiler	104	77	85	45	33
TOTAAL AANTAL	1 577	1 683	1 924	1 584	1 116
TOTAAL BUDGET (in miljoen euro)	4,3	5,4	6,4	5,6	4,7

Tabel 15 Evolutie niet-huishoudelijke premies netbeheerders

Over de periode 2014-2018 werd in totaal 26,3 miljoen euro aan niet-huishoudelijke premies toegekend. De energiebesparing die gepaard gaat met investeringen in gebouwschilmaatregelen bij niet-residentiële gebouwen (dakisolatie, glas, muurisolatie en

kelder-/vloerisolatie) in de periode 2014-2018 leverde een gecumuleerde besparing op van 24,6 GWh.

3 VOORNAAMSTE DOELGROEPEN

3.1 KWETSBARE DOELGROEPEN

Tussen 2000 en 2019 is de bevolking in het Vlaams Gewest aangegroeid met 11% tot ca. 6,9 miljoen inwoners. Tussen 2007 en 2019 nam het aantal private huishoudens in het Vlaamse Gewest toe van 2,55 miljoen tot 2,8 miljoen, een groei van ruim 10%. Tegen 2030 voorziet Statistiek Vlaanderen een stijging met ruim 150.000 huishoudens tot 2,95 miljoen (+5%). Eenpersoonshuishoudens groeien volgens prognoses tussen 2017 en 2030 met 11% tot 954.000 (+94.000 of 32% van alle huishoudens), tweepersoonshuishoudens met 10% tot 1.060.000 (+ 100.000, of 36% van alle huishoudens). In beide categorieën is het aandeel ouderen sterk groeiend. Samenhangend met deze demografische evolutie groeit de nood aan aangepaste kleine, betaalbare en kwalitatieve woningen.

Hoewel het Vlaamse Gewest tot de meest welvarende regio's ter wereld behoort, blijkt energiearmoede sinds lang een hardnekkige realiteit. Het Platform tegen Energiearmoede publiceert een jaarlijkse Barometer Energiearmoede. Die meet de energiearmoede aan de hand van drie indicatoren:

- Gezinnen in 'gemeten energiearmoede', besteden een te groot deel van hun beschikbaar inkomen aan energiekosten (11,4% van de Vlaamse gezinnen).
- Gezinnen in 'verborgen energiearmoede' bezuinigen aanzienlijk op hun energiegebruik, waardoor hun energiekosten abnormaal laag zijn in vergelijking met gezinnen die in een gelijkaardige situatie leven (3,1%).
- Gezinnen in subjectieve energiearmoede geven aan dat ze het financieel moeilijk hebben om hun woning voldoende te verwarmen (2,5%).

Rekening houdend met overlap tussen deze categorieën komt in het Vlaamse Gewest 15,9% van de gezinnen met een vorm van energiearmoede (445.000). Een groot aandeel hiervan zijn eenoudergezinnen en (oudere) alleenstaanden. Het beschikken over elektriciteit en verwarming wordt doorgaans gezien als impliciet onderdeel van het recht op een behoorlijke huisvesting en dus als basisbehoefte voor een menswaardig bestaan.

De dualisering tussen eigenaars en huurders op de woningmarkt wordt scherper, met een risico op energiearmoede dat bij huurders ruim twee keer hoger ligt dan bij eigenaars.

De statistieken die de VREG jaarlijks publiceert in zijn 'Sociaal Rapport', geven onder andere de evolutie weer van een aantal indicatoren die verband houden met de in de regelgeving voorziene stappen in de beschermingsprocedure tegen afsluiting van levering van elektriciteit en aardgas.

De indicatoren die het belangrijkste zijn voor energiearmoede, zoals het aantal actieve budgetmeters en het gemiddeld maandbedrag van afbetalingsplannen, bleven de afgelopen jaren stabiel.

Andere indicatoren, zoals het aantal ingebrekestellingen door leveranciers, het aantal opgezegde contracten en vooral het aantal lopende en bijkomend opgestarte afbetalingsplannen bij de commerciële leveranciers kenden een gevoelige stijging. Deze stijging is vooral het gevolg van het pro-actiever en assertiever optreden van de leveranciers bij de minste tekenen van slechte of late betalingen.

	2015	2016	2017	2018
Aantal gezinnen waar minstens één ingebrekestelling naar werd verstuurd	242.613	253.100	258.090	272.336
Aantal lopende afbetalingsplannen bij commerciële leveranciers	83.757	100.197	118.176	125.423
Aantal opgestarte afbetalingsplannen bij commerciële leveranciers	64.791	81.198	97.015	98.331
Gemiddeld afbetalingsbedrag per maand	€ 123,67	€ 136,99	€ 130,67	€ 128,39
Gemiddelde uitstaande schuld	€ 678,40	€ 672,05	€ 691,48	€ 713,97
Aantal definitief opgezegde leveringscontracten door de leverancier (wegens wanbetaling)	78.539	80.376	83.326	87.198
Aantal actieve budgetmeters elektriciteit	40.619	40.768	41.501	41.042
Aantal actieve budgetmeters aardgas	27.760	27.830	28.094	27.396

Tabel 16 Statistieken uit het 'Sociale Rapport' (elektriciteit en aardgas)

Aantal klanten van de distributienetbeheerder

Nadat de commerciële energieleverancier het leveringscontract met een klant heeft opgezegd wegens wanbetaling, is het de netbeheerder die deze klanten zoals wettelijk bepaald verder belevt in zijn rol van sociale leverancier. In 2018 bleef het aantal gezinnen dat klant was bij de distributienetbeheerder stabiel. In totaal was 2,90% (2,89% in 2017) van de gezinnen voor elektriciteit (81.080) en 3,10% (3,12% in 2017) van de gezinnen voor aardgas (58.916) klant van de distributienetbeheerder. Deze cijfers mogen niet zomaar opgeteld worden omdat gezinnen ook voor beide energievormen klant bij de netbeheerder kunnen zijn.

Het aantal klanten dat, na de volledige afbetaling van hun schulden, terugkeert naar de commerciële markt nam in 2018 toe tot 13.380 voor elektriciteit (een stijging met 11,5 % ten opzichte van 2017) en tot 9.385 voor aardgas (een stijging met 6,9% ten opzichte van 2017). In 2016 waren deze aantallen wel sterk afgenomen.

Budgetmeters

Gezinnen die ook bij de distributienetbeheerder schulden opbouwen, krijgen een budgetmeter. Het plaatsen van een budgetmeter wijst dus op een structurele betalingsproblematiek. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit daalde van 41.501 in 2017 tot 41.042 in 2018. Dit betekent een daling met 1,1%. Het aantal aardgasbudgetmeters daalde van 28.094 in 2017 met 1,4% tot 27.396 in 2018.

Het aantal gezinnen met een naakte elektriciteitsbudgetmeter (waarvan de stroombegrenzerfunctie is uitgeschakeld en die enkel werkt met krediet op de budgetmeterkaart) steeg met 1% van 9.177 tot 9.265. Dit betekent dat bijna 23 % van de budgetmeters niet beschikt over een stroombegrenzerfunctie (+1% tegenover 2017).

Aangezien de aardgasbudgetmeter de facto een naakte budgetmeter is, bestaat het gevaar dat klanten zichzelf afsluiten wanneer ze niet kunnen opladen. Daarom werd de minimale

levering aardgas ingevoerd. Hierop kunnen klanten, via het OCMW, van 1 november tot en met 31 maart beroep doen waardoor zij doorheen de winter hun huis kunnen blijven verwarmen. De cijfers tonen aan dat de maatregel tegemoet komt aan een reële behoefte. 5.408 gezinnen (ruim 19%) met een actieve budgetmeter genoten van de tussenkomsten (5,5% meer dan de vorige periode) waarvan 70% gedragen wordt door de netbeheerder.

Afsluitingen

Vooraleer de netbeheerder een toegangspunt mag afsluiten wegens wanbetaling, moet hij het dossier voorleggen aan de lokale adviescommissie (LAC) van de gemeente. In deze commissie zitten mensen van het OCMW en afgevaardigden van de distributienetbeheerder. De betrokken afnemer wordt ook telkens uitgenodigd voor de vergadering. In 2018 waren er 1.642 afsluitingen voor elektriciteit, een groei van 26,5 % tegenover 2017 (1.298 afsluitingen), en 1.504 afsluitingen voor aardgas (ten opzichte van 1.508 in 2017).

3.2 GEBOUWEN

3.2.1 Woongebouwen

Het Vlaamse woningenbestand telt ruim 3 miljoen wooneenheden (eengezinswoningen en appartementen). De vrijstaande woning is het belangrijkste type, goed voor ongeveer 30 procent van het totaal aantal woongebouwen. Op 25 jaar groeide het aandeel appartementen met 10 procentpunt tot 27%. Anno 2018 had 72% van de gezinnen een woning in eigendom.

Het Vlaamse woningenbestand kenmerkt zich door een hoog percentage oude gebouwen. Ongeveer 55 procent van de eengezinswoningen en iets meer dan 40 % van de appartementsgebouwen dateert van voor de jaren '70 en dus van voor de periode met isolatienormen. De energieprestatie van de Vlaamse woningen is nog ver verwijderd van de energetische langetermijndoelstelling 2050, met name dat alle woningen uiterlijk in 2050 een gelijkwaardig of vergelijkbaar energieprestatieniveau halen als nieuwbouwwoningen met vergunningsaanvraag 2015. Momenteel voldoet slechts 5% van de woningen en 10% van de appartementen aan deze doelstelling.

Volgens de recente Woonsurvey (gebaseerd op een bevraging bij 3000 Vlamingen) verkeert 77% van het woonpatrimonium in een goede staat, 12% in een matige staat en 11% in een slechte tot zeer slechte staat. Het eerdere en uitgebreidere Groot Vlaams Woningonderzoek (2013) toonde aan dat ongeveer 350.000 woningen in structureel ontoereikende staat verkeerden.

Voor nieuwbouw toont de energieprestatiedatabank dat de Vlaming vooruitziend is en dat de bouwsector voorloopt op de Europese doelstelling om vanaf 2021 enkel bijna-energieneutraal (BEN) te bouwen. Uit de al ingediende aangiften voor vergunningsaanvragen 2017 blijkt dat 60% al BEN bouwt. De trend zet zich duidelijk verder: de Vlaming is ambitieus en bouwt vijf jaar voor de doelstelling al béter dan BEN. Tegelijk is er een verschuiving van stookolie naar aardgas en elektriciteit, en van aardgas naar elektriciteit. De energieprestatiedatabank telt ondertussen meer dan 11.500 BEN-woningen.

3.2.2 Niet-woongebouwen

Binnen de niet-residentiële gebouwen kunnen zes belangrijke subsectoren worden onderscheiden: kantoren, handel, horeca, zorg, onderwijs en andere gemeenschappelijke en sociale dienstverlening (water- en afvalsectoren, vrachtbehandeling, wasserijen, sport en cultuur,...). De sectoren kantoren (exclusief overheden, handel, horeca en een deel van de andere gemeenschappelijke en sociale dienstverlening kunnen gegroepeerd worden tot de bedrijfseconomische sectoren. Zorg en onderwijs zijn de maatschappelijke sectoren.

Kantoren (28%) en handel (21%) vertegenwoordigden in 2018 samen ongeveer de helft van het totaal finaal energiegebruik binnen de tertiaire sector in 2018. De subsector 'andere gemeenschappelijke en sociale dienstverlening' neemt 26% van het tertiair energiegebruik voor haar rekening. Horeca, zorg en onderwijs zijn goed voor respectievelijk ongeveer 12%, 10% en 4% van het tertiaire finaal energiegebruik.

Gezien het grote aantal subsectoren, is er ook een grote variatie binnen het niet-residentiële gebouwenpark wat de energiegebruiken en kenmerken van de markt betreft. Daarnaast is er een complexere eigendomsstructuur dan bij residentiële gebouwen. Gebouwen worden vaker verhuurd, of zijn in beheer van een externe partij.

Daarnaast zijn er ook nog gebouwen in eigendom en gebruik van de overheid. Voor de Vlaamse overheid zijn dit 2.861 gebouwen, goed voor een primaire energieafname van 1340 GWh in 2018. Het finaal energiegebruik bedraagt hier 330 GWh voor elektriciteit, 504 GWh voor gas en 10 GWh voor stookolie. De totale bruikbare vloeroppervlakte van deze gebouwen bedraagt 3,1 miljoen m².

Wanneer de Vlaamse overheid in brede zin wordt benaderd (inclusief lokale besturen en alle zorg- en onderwijsinstellingen) bedraagt het primair energiegebruik ongeveer 15.000 GWh.

3.3 ONDERNEMINGEN

3.3.1 Industrie

Het energetisch energiegebruik van de industrie vertegenwoordigde in 2018 41% van het totaal Vlaams finaal energetisch energiegebruik. Op hun beurt zijn de energie-intensieve bedrijven (primair energiegebruik > 0,1 PJ/jaar) binnen de industrie goed voor ongeveer 80% van het Vlaamse industrieel energiegebruik. Het gaat ongeveer om een 400-tal ondernemingen.

Energie-intensieve vestigingen van industriële ondernemingen kunnen op vrijwillige basis toetreden tot de energiebeleidsovereenkomsten (EBO's) van de Vlaamse overheid (2015 – 2022). Toegetroten ondernemingen verbinden zich in de EBO's om elke vier jaar een energieaudit uit te voeren en op basis daarvan een energieplan met energiebesparingsmaatregelen (met een bepaald rendement) op te stellen en uit te voeren. De EBO's richten zich zowel tot VER-ondernemingen (dit zijn ondernemingen die vallen onder het Europese emissierechtensysteem) als niet-VER-ondernemingen. Midden 2019 waren 346 vestigingen toegetroten tot één van de EBO's (141 VER-ondernemingen en 205

niet VER-ondernemingen). Hiermee is ca. 98% van het industrieel energiegebruik van de energie-intensieve bedrijven gevat.⁹

Uit de recentste monitoring van 2017 blijkt dat wat betreft de besparingen als gevolg van uitgevoerde maatregelen, de toegetrede ondernemingen de opgemaakte energieplannen volgen. De gerealiseerde primaire energiebesparing bedroeg 8 202 GWh_p gecumuleerd over de periode 2015-2017.

3.3.2 Kmo's

In het verleden heeft Vlaanderen, wat het beleid rond energie-efficiëntie voor ondernemingen betreft, zich vooral gefocust op grote ondernemingen en energie-intensieve vestigingen. Om de Vlaamse energie-efficiëntiedoelstellingen te halen, zal deze aanpak echter niet volstaan. Ook de kmo's zullen tot bijkomende acties moeten worden aangezet.

Kmo's zijn een zeer diverse groep en dit zowel naar energiegebruik als naar aantal werknemers. Hoewel de Vlaamse Energiebalans slechts een opdeling maakt tussen de categorieën 'industrie' en 'tertiaire sector', en er geen specifieke data beschikbaar zijn voor de doelgroep kmo's, wordt geschat dat binnen de categorie 'industrie' de kmo's een finaal energiegebruik hebben van ongeveer 15 500 GWh.

Aangezien de doelgroep van kmo's dermate divers is, zowel qua grootte als processen, werden sectorale ontzorgingstrajecten voor de doelgroep van kmo's ontwikkeld: de mini-EBO's.. Binnen de mini-EBO trajecten stelde de sectorfederatie een energiecoach aan, gefinancierd door de Vlaamse overheid, om de kmo's te ondersteunen om maatregelen in energie-efficiëntie uit te voeren.

Voor de doelgroep van kmo's werden de voorbije legislatuur proefprojecten opgezet met sectorfederaties Fevia, Agoria, Horeca Vlaanderen, Boerenbond en Comeos. Na afloop van deze proeftrajecten worden de resultaten geëvalueerd.

Het eindrapport van Horeca Vlaanderen wordt in november 2019 verwacht. De eindrapporten van de proeftrajecten van Fevia en Agoria worden begin 2020 verwacht. De mini-EBO's met Boerenbond en Comeos werden pas dit jaar opgestart en lopen nog tot 2022.

3.4 TRANSPORT

3.4.1 Aandeel transport in totale energiegebruik

24% van het finaal energetisch energiegebruik was in 2018 voor rekening van de transport- en mobiliteitsbehoeften. De laatste jaren is het aantal verreden kilometers (zowel personen- als goederenvervoer) in vergelijking met 2005 gestegen en is het aantal files toegenomen. Het huidig mobiliteits- en logistiek systeem stoot op zijn grenzen en is onvoldoende robuust om de toekomstige gevolgen van de bevolkingsgroei, de gezinsverdunding en de economische groei op een duurzame manier op te vangen.

---

⁹ Er zijn 58 ondernemingen die tot de doelgroep van de EBO's behoren maar niet toegetrede zijn. Deze 58 energie-intensieve bedrijven zijn samen goed voor een jaarlijks primair energiegebruik van (slechts) ca. 11 PJ.

3.4.2 Stand van zaken Clean Power for Transport

Het Clean Power for Transport actieplan wil een shift bewerkstelligen van traditionele verbrandingsmotoren naar milieuvriendelijke voertuigen (batterij-elektrisch (BEV), plug-in hybride PHEV), CNG en waterstof).

Het aantal milieuvriendelijke voertuigen op de weg is de voorbije jaren gegroeid, maar in absolute termen is ze nog beperkt. In het CPT-actieplan werden m.b.t. personenwagens voor 2020 de volgende doelstellingen naar voor geschoven: marktaandelen van 7,5% voor BEV en 5% voor CNG en een vloot van 60.500 BEV, 41.000 CNG en 13.600 PHEV. Die doelstellingen zullen voor BEV- en CNG-wagens niet gehaald worden. Voor PHEV worden de subdoelstellingen daarentegen ruimschoots overschreden.

Categorie	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ¹	Aandeel 2019 ¹
Batterij elektrisch (BEV)	1.287	2.229	3.732	5.547	7.910	10.832	0,30%
Plug-in hybride	823	2.846	8.616	18.218	25.726	28.514	0,80%
Aardgas (CNG)	998	1.537	3.727	6.218	9.644	11.178	0,27%
Waterstof	2	4	10	13	23	30	<0,01%
Totaal milieuvriendelijk	3.110	6.616	16.085	29.942	43.303	50.554	1,42%
Totaal alle wagens	3.296.689	3.347.610	3.405.291	3.425.678	3.538.705	3.567.613	100%

Tabel 17 Evolutie vloot personenwagens 2014-2019 (¹Cijfers op 1 juli 2019).

Binnen de EU bevindt België en zeker Vlaanderen zich in de top tien voor het marktaandeel 'elektrisch'. Overeenkomstig de doelstelling om eind 2020 te beschikken over 7.400 publiek toegankelijke laadpunten werd de voorbije jaren hard gewerkt aan de uitrol van de laadinfrastructuur. Midden 2019 waren reeds 3.236 publieke laadpunten en 105 CNG-stations in Vlaanderen operationeel.

Naast de personenwagens is er nog een hele groep andere voertuigen die ook elektrisch rijden. De grootste groep daarbij zijn de lichte elektrische voertuigen (LEV), gaande van tweewielers tot kleine vierwielers (die geen wagen zijn). Deze groep is groter en de omschakeling gaat sneller. Bij de tweewielers komen alleen deze in beeld die ingeschreven moeten worden; dus niet de gewone elektrische fiets, maar bv. wel de speed pedelec of de bromfiets. Binnen de groep van de LEV vertegenwoordigt de speed pedelec de grootste groep.

MARKT LEV	2018		2019 (tem sept)		VLOOT LEV op 1 okt 2019
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal
Bromfiets <25km	213	5%	284	8%	1.300
Bromfiets >25km	1.165	23%	2.147	40%	4.796
Speed Pedelec	8.520	100%	9.493	100%	25.396
Motorfiets	261	2%	315	2%	1.491
Totaal	10.159	32%	12.239	39%	32.983

Tabel 18 Recente cijfers markt voor licht elektrische voertuigen.

V. TRANSVERSALE EN HORIZONTALE DOELSTELLINGEN

Het Regeerakkoord stelt:

“We kiezen voor een nieuwe, krachtigere aanpak van de transversale beleidsthema’s: op initiatief van de bevoegde minister legt de Vlaamse Regering voor deze thema’s een beperkt aantal prioritaire, overheidsbrede en geïntegreerde doelstellingen vast en bepaalt hierbij telkens ook welke beleidsdomeinen en ministers gevat zijn. De vakministers rapporteren vervolgens, voor zover ze gevat worden, via hun beleidsbrieven op welke manier ze uitvoering geven aan deze doelstellingen. Deze werkwijze zorgt voor meer transparantie, creëert meer mogelijkheden om dwarsverbanden te leggen tussen de verschillende transversale beleidsthema’s, en vermindert de planlast zodat meer gefocust kan worden op de uitvoering van het beleid.”

De energie- en klimaattransitie hebben impact op alle geledingen van de samenleving en raken aan quasi alle beleidsdomeinen. Ik zal daarom aan de Vlaamse Regering een voorstel voorleggen om de thema’s energie en klimaat aan te duiden als transversale thema’s. In overleg met mijn collega’s zal ik prioritaire, overheidsbrede en geïntegreerde doelstellingen met betrekking tot energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en broeikasgassen vastleggen.

VI. STRATEGISCHE LANGETERMIJNDOELSTELLINGEN OP NIVEAU VAN HET INHOUDELIJK STRUCTUURELEMENT ENERGIE

Het Vlaamse energiebeleid zal deze regeerperiode bijdragen aan de langetermijnstrategie en doelstellingen die op Europees en internationaal niveau werden vastgelegd. We slaan het pad in naar een klimaatneutrale samenleving en geven invulling aan de langetermijn Europese energie- en klimaatambities. Vlaanderen streeft naar een vermindering van minstens 80% van de broeikasgassen tegen 2050, met de ambitie om te evolueren naar volledige klimaatneutraliteit.

Het verwezenlijken van deze doelstelling vanuit het beleidsveld energie vereist actie binnen de volgende acht strategische sporen:

- SD1: Evolutie naar een energiezuinig en klimaatneutraal gebouwenpark versnellen
- SD2: Transitie naar CO₂-arme industrie en ondernemingen ondersteunen
- SD3: Versnelde uitbouw van milieuvriendelijke energieproductie
- SD4: De transitie naar zero-emissievoertuigen versnellen
- SD5: Slimme netwerkinfrastructuur, efficiënt netbeheer en flexibel gebruik en productie.
- SD6: Een effectief governancekader voor de energietransitie uitbouwen
- SD7: Een sociaal rechtvaardige transitie vorm geven
- SD8: Een faciliterend kader voor de energietransitie voorzien.

Het Vlaamse energiebeleid dat we in deze legislatuur uitrollen, zal in belangrijke mate in het teken staan van de omzetting en de uitvoering van het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2030 en het Europese Clean Energy Package. Het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-

2030 vormt de Vlaamse bijdrage aan de Europese energie- en klimaatdoelstellingen 2030. Het finale Nationale Energie- en Klimaatplan zal worden afgewerkt en ingediend vóór eind 2019. Vervolgens zal de uitvoering van het plan lopen tot en met 2030, met verschillende tussentijdse rapporteringen.

Het Clean Energy Package omvat een grondige herziening van het Europese regelgevende kader omtrent energie. Verschillende herzieningen vereisen nog een omzetting naar de Vlaamse regelgeving. In de tabel worden deze beknopt beschreven, samen met de uiterste omzettingstermijnen.

Richtlijn	Publicatiedatum	Uiterste omzettingstermijn
EPB-richtlijn (2018/844/EU)	30 mei 2018	10 maart 2020
EE-richtlijn (EED) (2018/2002/EU)	11 december 2018	25 juni 2020 ¹⁰
Hernieuwbare energierichtlijn (REDII) (2018/2001/EU)	11 december 2018	30 juni 2021
Elektriciteitsrichtlijn (EMD) (2019/944)	5 juni 2019	31 december 2020

SD 1: Evolutie naar een energiezuinig en klimaatneutraal gebouwenpark versnellen

Om naar een koolstofarme samenleving te evolueren tegen 2050 moet het energiegebruik van het gebouwenpark ten opzichte van vandaag nog fors dalen. Onze gebouwen staan in voor een groot deel van het energiegebruik en de CO₂-uitstoot. In het verwezenlijken van een klimaatneutrale samenleving, staat diepgaande renovatie van gebouwen centraal. In deze gebouwen moet tegelijkertijd de shift naar duurzame verwarming worden gemaakt.

OD 1.1: Het Renovatiepact voor de grondige renovatie van woningen versterken

Op dit moment voldoet slechts 5 procent van de woningen aan de energetische langetermijnrenovatie-doelstelling 2050, die werd vastgelegd op een gemiddelde EPC-waarde van 100 kWh/m² voor het gehele woningenpark. We zullen deze langetermijndoelstelling verder verfijnen in functie van de gebouwtypologie. We voorzien op regelmatige basis een evaluatie en voeren tussentijdse ijkpunten in, in lijn met het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2030.

Om deze doelstelling effectief te realiseren en de renovatiegraad te verhogen, zetten we de samenwerking met de bouw-, financiële en energiesector verder via een doorstart van het Renovatiepact. In het Renovatiepact 2.0 werken we samen aan acties voor het verhogen van de renovatiegraad van residentiële woningen. Hierbij is er aandacht voor een breed gedragen positieve boodschap over het maatschappelijk en economisch belang van de transformatie van het bestaande woningenpark. We geven de partners hierbij waar nodig een actieve rol.

Teneinde de impact van de acties van het Renovatiepact te kunnen inschatten en opvolgen, is er nood aan een eenduidige opvolgingsindicator voor de vernieuwingsgraad van het Vlaamse woningbestand. De opvolgingsindicator die het VEA momenteel gebruikt, heeft als belangrijkste verdienste dat hij een breder beeld geeft van de renovatiemarkt in

¹⁰ M.u.v. enkele artikels inzake metingen en facturatie.

Vlaanderen dan het louter opvolgen van renovatievergunningen. De huidige opvolgingsindicator heeft evenwel ook een aantal beperkingen (o.a. met betrekking tot de beschikbare data, hun timing en de gemaakte keuzes van subindicatoren). Het VEA zal daarom de opvolgingsindicator in haar huidige vorm evalueren en desgevallend een alternatief voorstel uitwerken.

We zetten in op een evenwichtige mix van stimulansen en normen. We zorgen voor financiële ondersteuning en een begeleidingsaanbod dat rekening houdt met de noden van kandidaat-renoveerders. Een hogere renovatiegraad vraagt bovendien meer technisch gekwalificeerde vakmensen. Met de sector werken we aan een tewerkstellingsplan, dat inspeelt op deze toekomstige noden. We maken prioritair werk van de volgende acties:

I. Stimuleringsmaatregelen

Het Regeerakkoord stelt:

“Om het energieverbruik en de energiefactuur van nieuwe eigenaars te beheersen en tegelijk onze klimaatdoelstelling te realiseren, stimuleren we o.m. door een versoepeling van de voorwaarden voor een energielening dat niet energiezuinige woningen vanaf 2021 uiterlijk vijf jaar na een notariële overdracht in volle eigendom grondig energetisch gerenoveerd worden om een maximale EPC-score per bouwtypologie te bereiken.”

Het volledige Vlaamse woningpark zou uiterlijk in 2050 energetisch grondig opgewaardeerd moeten zijn tot op het niveau van de vastgestelde langetermijndoelstelling, wat betekent dat per jaar gemiddeld 3% van de woningen grondig energetisch opgewaardeerd moet worden. Teneinde de tussentijds ijkpunten in lijn met het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021 – 2030 en de langetermijndoelstelling 2050 te kunnen realiseren, is een passend flankerend beleid nodig.

Gemiddeld werden de afgelopen jaren in Vlaanderen ruim 75.000 woningen per jaar verkocht, goed voor 2,5% van de woningmarkt. Via schenkingen en erfenissen verandert nog eens ruim 1% van de woningen per jaar van eigenaar. Gelet op de vaststelling van de Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) dat 50 % van de nieuwe eigenaars (in enige mate) renoveert in het eerste jaar na aankoop en 75 % binnen de drie jaar, vormt de wissel van eigenaar een ideaal moment in de levensloop van een woning om het renovatietraject richting langetermijndoelstelling op te starten. Gemiddeld zal deze opportuniteit zich voor elke woning slechts een keer voordoen in de periode 2019 tot 2050. De systematische benutting van het potentieel van de eigenaarswissel is een uitgelezen kans om de eigenaar te stimuleren om energetische renovatiewerken zwaarder te laten doorwegen in zijn globaal renovatieproject. Doordat aan het huidige tempo van 3,5% per jaar het merendeel van de niet-conforme woningen tussen vandaag en 2050 vervreemd (verkocht, geschonken, ingebracht in een vennootschap of vererfd) zullen worden, is het aangewezen financiële stimuleringsmaatregelen uit te werken voor het uitvoeren van diepgaande energetische renovatiewerken gekoppeld aan natuurlijke en geschikte momenten voor grondige renovatiewerken, zoals verkoop, waarbij marktprijsverstoring en betaalbaarheid worden bewaakt.

We gaan daarvoor de voorwaarden voor een energielening voor nieuwe eigenaars versoepelen en onderzoeken tegen uiterlijk september 2020 hiervoor o.a. volgende opties:

- Vermindering van de onroerende voorheffing van niet energiezuinige woningen na grondige energetische renovatie
- Verhoging van de energieprijzen gekoppeld aan labelverbetering EPC voor nieuwe eigenaars.
- Ondersteuning van de opmaak van een masterplan BENOvatie dat Vereniging van Mede-Eigenaars (VME) en syndicus begeleidt bij de renovatie van grote appartementsgebouwen.
- Een publiek-privaat rollend fonds voor de renovatie van appartementen zodat de looptijd van VME-kredieten kan worden verlengd van 10 tot 30 jaar. Het voorzien in een overheidsgarantie kan daarbij een hefboom vormen voor het aantrekken van privaat kapitaal.

II. Sloop-herbouw stimuleren

Het Regeerakkoord stelt:

“Nieuwbouw na sloop vervangt oude woningen met slechte energieprestatie en onvoldoende comfort en helpt onze dorps- en stadskernen te verdichten en aantrekkelijker te maken. De Vlaamse Regering vraagt aan de federale overheid om het 6% BTW-tarief voor vernieuwbouw na sloop zo snel als mogelijk te hervormen tot een gericht instrument op de gebouwschil in alle Belgische steden en gemeenten.”

Woningen die niet tegen een redelijke investeringskost op een performant energie- of woningkwaliteitsniveau kunnen worden gebracht, kunnen beter worden gesloopt en op dezelfde locatie - of elders - opnieuw worden gebouwd. Sloop-herbouw kan vanuit maatschappelijk perspectief een belangrijk instrument zijn voor enerzijds de kwalitatieve verbetering van het Vlaamse woningenpark, en anderzijds de verdichting van dorps- en stadskernen die vanuit verschillende beleidsdomeinen wordt nagestreefd.

We zullen ook aan de federale regering vragen om het verlaagd BTW-tarief van 6% voor vernieuwbouw zo snel mogelijk uit te breiden in alle steden en gemeenten op het Belgische grondgebied als effectief instrument om de regionale renovatiestrategieën versneld te verwezenlijken. In afwachting verleng ik de Vlaamse sloop- en heropbouwpremie tot eind 2020.

III. Actieplan capaciteit bouwsector

Het Regeerakkoord stelt:

“We werken samen met de bouwsector een actieplan uit om het aanbod van vakmensen te verzekeren zodat de kwaliteitsvolle uitvoering van ambitieuze renovatiedoelstellingen kan worden gegarandeerd.”

De capaciteit in de bouwsector vormt een grote uitdaging voor de realisatie van de renovatiestrategie 2050. In overleg met mijn collega's bevoegd voor Onderwijs en Werk en de bouwsector zet ik op het niveau van het Vlaams Bouwoverlegcomité (VBOC) een actieplan op met het oog op planmatige oplossingen voor een structureel verhoogde instroom van arbeidskrachten in de bouwsector en het ontwikkelen van efficiëntere en

minder arbeidsintensieve bouwtechnieken voor energetische renovatie.

IV. Ontzorgings- en financieringsinitiatieven uitbouwen en doelgericht inzetten

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Via vernieuwende ontzorgings- en financieringsinitiatieven stimuleren we de verhoging van de renovatiegraad.”**
- **“We stimuleren de integratie van de dienstverlening van de energiehuizen in een eengemaakt energie- en woonloket op lokaal niveau om het begeleidings- en financieringsaanbod naar de burger te verbeteren.”**
- **“We evalueren de effectiviteit van het noodkoopfonds met het oog op eventuele verlenging van de leningsformule.”**
- **“We blijven kwetsbare gezinnen ontzorgen via energiesnoeiers. Het beleid van renteloze energieleningen zetten we voort.”**

Rekening houdend met het ambitieniveau van de langetermijnrenovatie-doelstelling voor woongebouwen verbeteren we het begeleidings- en financieringsaanbod op maat van de verschillende doelgroepen. Voor een grote groep personen is een gebrek aan financiële middelen momenteel een van de voornaamste barrières om over te gaan tot renovatie.

We zetten de bestaande financieringsinstrumenten voor kwetsbare doelgroepen verder en koppelen deze aan een vast te leggen inkomensplafond (de renteloze energielening, energiescans en sociale isolatieprojecten voor private huurwoningen...) en zorgen voor een efficiënte dienstverlening voor alle financiële instrumenten die de renovatiegraad verhogen.

We evalueren de effectiviteit van het noodkoopfonds met het oog op eventuele verlenging van de leningsformule.

Het noodkoopfonds is er op gericht energiearmoede terug te dringen door renteloze leningen te verstrekken aan zogenaamde noodkopers, zijnde huishoudens die deels uit noodzaak een kwalitatief minderwaardige woning aangekocht hebben, zonder de mogelijkheid er financiële middelen in te investeren om de woning op een goed kwaliteitsniveau te brengen met onder meer hoge energiefacturen tot gevolg. Het aantal noodkoopwoningen in Vlaanderen wordt op 4% (of ongeveer 119.000 woningen) van het Vlaamse woningpatrimonium geraamd.

Door middel van de renteloze leningen zullen maatregelen gefinancierd worden die erop gericht zijn de energieprestatie van deze woning te verbeteren en te doen beantwoorden aan de elementaire vereisten van veiligheid, energie, gezondheid en woningkwaliteit. De terugbetaling van de lening, inclusief een gedeelte van de desgevallende meerwaarde, is voorzien bij verkoop of schenking of uiterlijk na 20 jaar.

Met de beschikbare middelen in het noodkoopfonds (15,5 miljoen euro) kunnen een 620-tal woningen worden gerenoveerd. Hiertoe zal ik nog begin 2020 een projectoproep lanceren, gericht aan de OCMW's. Aan de hand van de geselecteerde projecten zal de effectiviteit van het noodkoopfonds worden geëvalueerd.

Daarnaast stimuleren we de integratie van de huidige dienstverlening van de energiehuizen, woonloketten (IGS-projecten) en provinciale steunpunten duurzaam bouwen. De verdere afstemming moet het mogelijk maken om tot een lokaal eengemaakt woon- en energieloket te komen met een goede en permanente dienstverlening dat het

eerste aanspreekpunt ('one-stop-shop') vormt voor lokale doelgroepen (burgers, ondernemingen, verenigingen...).

Ik volg het proces van de regiovorming, onder aansturing van de Minister bevoegd voor binnenlands bestuur, op de voet op. Zodra die regio's vorm krijgen, zal ik samen met de Minister bevoegd voor Wonen onderzoeken voor wat betreft het eengemaakt energie- en woonloket of en hoe dit op termijn afgestemd kan worden op deze regionale afbakeningen.

We creëren een pool van opgeleide renovatiecoaches met als mogelijk takenpakket:

- Verstrekken van eerstelijns renovatie-advies vanuit het geïntegreerd woon- en energieloket. Voor maatwerkadvies wordt best beroep gedaan op een pool van architecten met ervaring in BENOvatie.
- Ontzorging voor specifieke doelgroepen (plan van aanpak, opvragen en beoordeling offertes, opvolging werken, oplevering ondersteunen, premies aanvragen, ...).
- Een financieringsvoorstel uitwerken op maat van eigenaar/woning.

Heel wat woningeigenaars voelen zich nog onvoldoende aangesproken door de langetermijnrenovatie-doelstelling. Zij hebben het gevoel dat hun woning 'in orde' is. Voor een groot deel van de doelgroep moet de langetermijn-doelstelling worden gepersonaliseerd om hen aan te zetten tot actie. Op basis de resultaten van een aantal reeds uitgevoerde projecten, is thermografie hiervoor een goed middel gebleken. De combinatie van thermografische foto's met een aanbod aan duiding en aansluitende begeleiding bij de uitvoering van energiebesparende renovatiewerken lijkt een interessante en kostenefficiënte piste met een interessant bereik. De combinatie van beschikbare dakenscans en gevelscans maakt de thermische verliezen op laagdrempelige manier duidelijk en laat eenvoudige benchmark toe, die wellicht heel wat mensen mee kan ondersteunen richting renovatiebeslissing. Gelet op het belangrijk sensibiliserend effect, realiseren we stapsgewijs een fijnmazig aanbod aan thermografische foto's van daken en gevels en bedden het gebruik ervan in de dienstverlening van het eengemaakt woon- en energieloket in. We starten met proefprojecten in regio's met een goed uitgebouwd lokaal dienstverleningsaanbod rond energierenovatie. Een correcte interpretatie van thermografische beelden door deze dienstverleners wordt daarbij gegarandeerd (via opleiding, handleidingen,...). Na positieve evaluatie van de proefprojecten kan de uitrol verder worden veralgemeend.

V. Afstemmen energie- en renovatiepremie

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Ter bevordering van de klantvriendelijkheid en de transparantie worden zoveel mogelijk premies die gericht zijn op energiebesparing, kwaliteitsverbetering en aanpassing van de woning in 1 loket gebundeld met het oog op een overkoepelende woningrenovatiepremie.”**
- **“Voor het verkrijgen van een substantiële renovatiepremie (min. € 5.000) of energielening (min. € 7.500) dient men te beschikken over een EPC.”**

Momenteel is er een breed instrumentarium aan premies vanuit het beleidsveld wonen en energie. Premies vanuit het beleidsveld wonen zijn strikt afgebakend tot enkele inkomenscategorieën terwijl energieprijzen (o.a. dak-, muur-, vloerisolatie, beglazing...) open staan voor iedereen, maar qua basisbedrag beperkt zijn.

We stellen als doel om op termijn 1 woningrenovatiepremie te voorzien. In eerste instantie wordt een uniek loket voorzien dat dienst doet als een gemeenschappelijke front-office voor de burger. Dit vergt een doorgedreven inhoudelijke afstemming waarbij de bestaande doelgroepen maximaal bereikt worden om kwaliteitsverbeteringen en energiebesparingen aan te moedigen. De gesubsidieerde werken worden eenduidig afgebakend om overlappingsen of tegenstrijdigheden te vermijden. Daarnaast zal ook een samenwerking tussen het VEA, het agentschap Wonen-Vlaanderen en zijn rechtsopvolger en de distributienetbeheerders nodig zijn om datastromen tussen frontoffice en backoffices te organiseren. Voor het verkrijgen van een substantiële renovatiepremie (minimum € 5.000) of energielening (minimum € 7.500) dient men te beschikken over een EPC.

VI. Verder uitbouwen EPC en woningpas

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Door een energieprestatiecertificaat met energetische renovatieaanbevelingen (EPC) helpen we de eigenaars bij de duurzame en kwaliteitsvolle renovatie van hun woning.”**
- **“Om de tussentijdse en langetermijndoelstellingen te bereiken, moet echter veel meer ingezet worden op vernieuwbouw en is een sterk verhoogde renovatiegraad nodig. We treden hiervoor in overleg met de bouw-, financiële en energiesector. Waar nodig geven we aan hen instrumenten om hier een actieve rol in op te nemen. Zo zullen we aan kredietgevers de mogelijkheid geven om in het kader van een kredietaanvraag met onroerende bestemming en/of voor energiebesparende renovaties, het digitale EPC-attest van het betrokken onroerend goed te gebruiken.”**
- **“Huurders hebben ook recht op comfortabele energiezuinige woningen. Huurwoningen dienen daarom te voldoen aan een steeds verbeterende maximale EPC-score die we afstemmen op de ijkpunten en langetermijndoelstelling 2050.”**

Het EPC wordt verder ingezet als belangrijk beleidsinstrument om de burger te informeren en te sensibiliseren over de energieprestatie van de woning of het appartement dat hij wenst te kopen of huren. Sinds 2019 bevat het EPC een overzicht van de werken die nog nodig zijn om aan de langetermijndoelstelling 2050 te voldoen. Er wordt vanaf 2020 een uitbreiding van het EPC gerealiseerd naar de gemeenschappelijke delen van een appartementsgebouw en naar kleine niet-residentiële gebouweenheden.

Voor het verkrijgen van een substantiële renovatiepremie (minimum € 5.000) of energielening (minimum € 7.500) dient men te beschikken over een EPC. Daarnaast streven we via communicatie en sensibilisering naar een groei in het aantal vrijwillig opgemaakte EPC's. Zo sensibiliseren we ook de 'zittende' eigenaars over de energieprestatie van hun woning of appartement. In functie van beleidsvoorbereiding en beleidsevaluatie zal dit ook een accurater en vollediger beeld geven van de (energetische) prestatie van het woningbestand.

Samen met de financiële sector bepalen we hoe EPC-gegevens gedeeld kunnen worden zodat kredietverleners via simulaties, scenario's, bouwplannen,..., kunnen bepalen welke extra leencapaciteit of voordeel op het aangegane krediet kan worden toegekend aan eigenaars die bij renovatie een substantieel verbeterde energiebesparing realiseren.

De woningpas wordt verder uitgebouwd als digitaal paspoort van de woning. In een continu ontwikkelingsproces wordt relevante gebouw-, grond- en omgevingsinfo ontsloten naar de eigenaar en diens gemachtigden. De woningpas zal op die manier uitgroeien tot een overkoepelend beheerd instrument.

Om de EPC-score van huurwoningen systematisch te verbeteren, verstrengt de minister bevoegd voor Wonen geleidelijk de maximale EPC-score binnen de minimale woningkwaliteitseisen. We houden daarbij rekening met de ijkpunten en de langetermijndoelstelling 2050 uit het Vlaams Energie- en Klimaatplan.

OD 1.2: Langetermijnstrategie voor niet-woongebouwen vastleggen.

Het Regeerakkoord stelt:

- **“De Vlaamse Regering werkt een langetermijndoelstelling 2050 uit voor de renovatie van niet-residentiële gebouwen, zal ze op regelmatige basis evalueren en voert tussentijdse ijkpunten in die in lijn zijn met het Vlaamse klimaat- en energieplan 2030.”**
- **“Om de klimaatvoetafdruk van niet energiezuinige tertiaire gebouwen te reduceren, moeten ze vanaf 2021 uiterlijk vijf jaar na een notariële overdracht in volle eigendom grondig energetisch gerenoveerd worden. We werken een gebouwenpas uit voor niet-residentiële gebouwen en voeren een energieprestatielabel in.”**
- **“Vanaf 2025 moeten alle grote niet-residentiële gebouwen waar de mogelijkheid tot verwarming of koeling in voorzien is, over een energieprestatielabel beschikken en vanaf 2030 moeten deze gebouwen een minimaal energieprestatielabel bereiken. De overheidsgebouwen op Vlaams grondgebied geven het goede voorbeeld door minstens 2 jaar eerder te voldoen aan het minimaal energieprestatielabel.”**
- **“We verlengen de energielening aan 1% voor huidige doelgroepen (niet-commerciële rechtspersonen en coöperatieve vennootschappen).”**

De Vlaamse Regering legt in het definitieve Vlaams Energie- en Klimaatplan een langetermijndoelstelling 2050 voor het niet-residentiële gebouwenpark vast. Er worden tussentijdse ijkpunten uitgewerkt die regelmatig worden geëvalueerd.

Daarnaast werken we een algemeen kader uit dat de realisatie van deze langetermijndoelstelling mogelijk maakt. Met stakeholders wordt een co-creatietraject opgezet om concretere maatregelen vast te leggen die nodig zijn om de energieprestaties van de niet-residentiële gebouwen te verbeteren.

Het EPC voor kleine niet-residentiële gebouwen wordt bij verkoop en verhuur ingevoerd vanaf 2020. We ontwikkelen een energieprestatiecertificaat voor grote niet-residentiële gebouwen (EPC-NR). Het EPC voor publieke gebouwen zal worden geïntegreerd in het EPC-beleidskader voor niet-residentiële gebouwen.

Om een duidelijker inzicht te krijgen in de huidige energieprestatie van niet-woongebouwen, moeten uiterlijk tegen 2025 alle grote niet-woongebouwen (waar de mogelijkheid tot verwarming of koeling voorzien is) over een EPC-NR beschikken. Vanaf 2030 moeten deze gebouwen een minimaal energieprestatielabel bereiken. Overheidsgebouwen binnen het Vlaams Gewest geven het goede voorbeeld door vóór 2028 aan dit label te voldoen. Ik zet hiervoor een specifieke samenwerking met het Vlaams EnergieBedrijf en het Facilitair Bedrijf op.

Vanaf 2021 moeten niet energiezuinige tertiaire gebouwen binnen de vijf jaar na overdracht van de volle eigendom grondig energetisch gerenoveerd worden. Het VEKA werkt hiervoor op korte termijn een voorstel uit dat rekening houdt met de specifieke kenmerken en randvoorwaarden van dit naar gebouwtype en activiteiten erg gevarieerd segment van de gebouwenmarkt.

In navolging van de woningpas die eind 2018 werd gelanceerd, ontwikkelen we een gebouwenpas, die voor de eigenaar of de gebruiker de digitale opslag, raadpleging en uitwisseling mogelijk moet maken van gebouw-, grond- en omgevingsgebonden informatie en aanbevelingen om de energetische prestatie te verbeteren. Bij de ontwikkeling van de gebouwenpas verzekeren we de complementariteit met het ondernemersloket voor ondernemingen en de TERRA-databank voor overheden, scholen en zorginstellingen.

Verder wordt een dataplatform voor niet-residentiële gebouwen ontwikkeld dat inzicht moet verschaffen in de energiegegevens en bouwtechnische eigenschappen van gebouwen. Zo kan een exact beeld verkregen worden van het aantal gebouwen per sector, oppervlakten en de energieprestaties. Dit dataplatform wordt publiek beschikbaar gemaakt voor benchmarking, met respect voor de vertrouwelijkheid, zodat ook gebouwverantwoordelijken en -eigenaars zicht krijgen op de energieprestaties van hun gebouw ten opzichte van andere (gelijkaardige) gebouwen.

De energielening aan 1% voor huidige doelgroepen, zijnde niet-commerciële rechtspersonen en coöperatieve vennootschappen, wordt verlengd tot 31 december 2020. Aangezien het Regeerakkoord bepaalt dat de voorwaarden van de energieleningen zullen worden versoepeld, zal de verdere verlenging (en eventuele aanpassing) van de 1%-lening na 2020 meegenomen worden in deze oefening.

OD 1.3: Acties voor de shift naar duurzame gebouwverwarming uitwerken

Het Regeerakkoord stelt:

Voor woningen

- **“Wanneer er een aardgasnet in de straat ligt, mag vanaf 2021 een bestaande stookolieketel niet meer vervangen worden. De eigenaars worden over alle mogelijke alternatieven geïnformeerd.”**
- **“Vanaf 2021 kunnen daarom geen stookolieketels meer geplaatst worden bij nieuwbouw en ingrijpende energetische renovaties en kan een aardgasaansluiting bij nieuwe grote verkavelingen en grote appartementsgebouwen enkel nog voor collectieve verwarming via warmtekrachtkoppeling of in combinatie met een hernieuwbaar energiesysteem als hoofdverwarming.”**

Voor niet-residentiële gebouwen

- **“Vanaf 2021 kunnen geen stookolieketels meer geplaatst worden bij nieuwbouw en ingrijpende energetische renovaties. Wanneer er een aardgasnet in de straat ligt, mag vanaf 2021 een bestaande stookolieketel niet meer vervangen worden. De eigenaars worden over alle mogelijke alternatieven geïnformeerd.”**

De shift naar duurzame verwarming in onze gebouwen tegen 2050 is een integraal onderdeel van de langetermijnrenovatiestrategie. De financiële ondersteuning en de energieprestatieregelgeving worden hierop afgestemd.

Op korte termijn voeren we een verbod in op stookolieketels bij nieuwbouw en ingrijpende energetische renovatie (IER). Bestaande stookolieketels mogen niet meer worden vervangen door andere stookolieketels indien er in de straat mogelijkheid is om aan te sluiten op een aardgasnet. Woningen/gebouwen in nieuwe grote verkavelingen en grote appartementsgebouwen zullen enkel nog kunnen aansluiten op aardgas voor collectieve verwarming via warmtekrachtkoppeling of in combinatie met een hernieuwbaar energiesysteem als hoofdverwarming.

Voor de opvolging van de onderhoudsplicht en de verduurzaming van de verwarming van de gebouwen ontwikkelen we een databank met informatie over de gebruikte hoofdverwarming per gebouw. De databank zal verder worden ontsloten via de woningpas. Via de woningpas zal de eigenaar o.a. kunnen worden verwittigd dat het onderhoud van de centrale verwarmingsinstallatie moet worden ingepland. Een goed onderhouden centrale verwarmingsinstallatie zorgt voor een aanzienlijke energiebesparing, is goed voor het klimaat en zorgt voor een lagere energiefactuur.

Om eigenaars te ondersteunen bij hun keuze voor een duurzame verwarming, werken we een beslissingsboom uit.

OD 1.4: Voorbeeldrol overheden inzake energiebesparing

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Ook de Vlaamse en lokale overheden nemen hun verantwoordelijkheid en geven het goede voorbeeld. Net zoals de Vlaamse Overheid zullen gemeenten, steden, intercommunales, OCMW’s, provincies en autonome gemeentebedrijven worden gevraagd dat zij hun broeikasgassen met 40% reduceren in 2030 ten opzichte van 2015 en vanaf 2020 per jaar een energiebesparing van 2,09% realiseren op het energieverbruik van hun gebouwenpark (inclusief technische infrastructuur, exclusief onroerend erfgoed). De Vlaamse overheid helpt de lokale besturen in de onderlinge kennisuitwisseling. De eigen Vlaamse doelstelling wordt verscherpt naar 2,5% per jaar. Het Vlaams energie- en klimaatagentschap ontwikkelt hiervoor een monitoringsysteem.”**
- **“Ten laatste tegen 2030 wordt alle openbare verlichting verLED.”**

Het is belangrijk dat de verschillende publieke overheden een voorbeeldrol opnemen. Dit creëert meer draagvlak bij andere maatschappelijke actoren. Artikel 5 van de energie-efficiëntierichtlijn (EED) legt de overheden op dat ze jaarlijks 3% van de vloeroppervlakte van hun gekoelde of verwarmde gebouwen moeten renoveren, of via een combinatie van maatregelen een gelijkaardige energiebesparing moeten realiseren.

We vragen een extra inspanning van gemeenten, steden, intercommunales, OCMW’s, provincies en autonome gemeentebedrijven om vanaf 2020 in hun gebouwen (inclusief technische infrastructuur, exclusief onroerend erfgoed) een gemiddelde jaarlijkse primaire energiebesparing van 2,09% te realiseren. Hiervoor treden we in eerste instantie in overleg met de VVSG. Lokale overheden beheren naar schatting in totaal 15.000 gebouwen. Onder technische infrastructuur wordt onder meer openbare verlichting, bruggen en dergelijk meer verstaan. Hieronder valt dus ook de LEDificatie van de zowat 1,2 miljoen openbare verlichtingspunten in beheer van de lokale overheden. Ten laatste tegen 2030 wordt alle openbare verlichting van gemeentewegen verLED. Ik maak hiervoor de nodige afspraken tussen alle betrokken actoren waarbij bijzondere aandacht gaat naar korte doorlooptijden en kostenefficiëntie. De kosten voor het onderhoud van de openbare verlichting worden niet langer door gerekend via de

distributienettarieven.

In samenwerking met het Facilitair Bedrijf en het Vlaams EnergieBedrijf (VEB) verhogen we de eigen renovatieambities voor de Vlaamse overheid, zodat de voorbeeldfunctie ten volle wordt opgenomen en er een jaarlijkse primaire energiebesparing van 2,5% per jaar wordt verwezenlijkt.

Alle publieke overheden kunnen gebruik maken van de dienstverlening en de expertise van het VEB als aankoopcentrale. VEB dient ook prestatiecontracten met financieringsoplossingen (Energy Performance Contracting of EPC) verder te ontwikkelen in lijn met het charter dat opgemaakt werd met de Vlaamse Confederatie Bouw. Dit vormt de basis om de publieke vraagzijde en de private aanbodzijde met elkaar in verbinding te brengen.

Voor de publieke overheden is het belangrijk om via masterplannen gericht te investeren in energie-efficiëntie. Voor de Vlaamse Overheid zal ik het Actieplan Energie-Efficiëntie verderzetten en optimaliseren. Het TERRA-platform, de Vlaamse patrimonium- en energiedatabank, zal verder ingezet worden voor de rapportering en benchmarking van energiegebruiksgegevens in de publieke sector.

OD 1.5: EPB¹¹ beleidskader vereenvoudigen en gebruiksvriendelijker maken

Het Regeerakkoord stelt:

- **“We vereenvoudigen het EPB-beleidskader, maken het gebruiksvriendelijker, integreren sneller innovatieve bouwtechnieken en zorgen dat het zijn sturende werking naar klimaatvriendelijke woningen blijft vervullen.”**
- **“Daarnaast evalueren we in overleg met de sectoren periodiek of de EPB-eisen nog in overeenstemming zijn met het kostenoptimale niveau”.**

We voeren de EPBD-richtlijn consequent verder uit. Voor vergunningsaanvragen vanaf 2021 zal iedere Vlaamse nieuwbouw bijna-energieneutraal (BEN) zijn. Het onderzoek naar de kostenoptimale energieprestatieniveaus wordt elke vijf jaar geactualiseerd. In 2022 zal een nieuwe studie worden uitgevoerd om de kostenoptimale EPB-eisen 2030 te kunnen bepalen.

De rekenmethodes voor de energieprestatie van nieuwbouw zijn de voorbije jaren vaak gewijzigd en complexer geworden. Veel bouwpartners raakten hierdoor de voeling met de EPB-regelgeving kwijt. In overleg met de stakeholders vormen we de huidige methodes om tot een transparante en vereenvoudigde methode, waar innovatieve bouwtechnieken voldoende aan bod komen. De methode heeft als doel gebouwen onderling objectief te kunnen vergelijken en te kunnen sturen naar energie-efficiënte maatregelen. De methode heeft niet als doel om het werkelijk energiegebruik nauwkeurig te voorspellen. Daarvoor werken we andere tools uit. Samen met de stakeholders maken we ook werk van het verder verhogen van de gebruiksvriendelijkheid van de softwaretools.

Naast de vereenvoudigde standaardmethode werken we ook een alternatieve piste uit, waarbij het bouwteam aan de hand van dynamische simulaties of andere geavanceerde

---

¹¹ EPB staat voor **E**nergie**P**restatie en **B**innen**k**limaat en heeft betrekking op het energetische totaalpakket van het gebouw: isolatie, luchtdichtheid, zonnepanelen, ventilatie, verwarmingssystemen, ... maar ook op de kwaliteit van het binnenklimaat.

ontwerptechnieken voor meer complexe en innovatieve gebouwen kan aantonen dat het gebouw aan de eisen voldoet.

Om onderbouwde beleidsmaatregelen te nemen in het kader van de energietransitie koppelen we data uit de energieprestatiedatabank met andere databronnen (b.v. energiegebruiksgegevens, sociaal-economische gegevens, ...).

SD2: Transitie naar CO₂-arme industrie en ondernemingen ondersteunen

OD 2.1 Industrie op pad naar koolstofneutraliteit zetten

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Het beleidskader voor de energie-intensieve industrie heeft haar succes al bewezen en wordt verdergezet: in 2023 verlengen we de vrijwillige energiebeleidsovereenkomsten (EBO), evalueren we de huidige doelgroepen, de rentabiliteit van de maatregelen en de attractiviteit voor de ondernemingen om deel te nemen en verbreden het instrument met nieuwe overeenkomsten voor sectoren die nog niet gevat zijn. In nauw overleg met de betrokken sectoren, bekijken we hoe we het bestaande instrument verder kunnen verbreden met een klimaatcomponent. In dat overleg wordt voorts ook een verdere verbreding van het doelgebied van de EBO naar materiaalgebruik, mobiliteit, restwarmte en water bekeken.”**
- **“Om ondernemingen aan te zetten toe te treden tot vrijwillige energiebeleidsovereenkomsten passen we het regelgevend kader aan zodat alle ondernemingen die meer dan 0,1 PJ energie verbruiken elke 4 jaar energieplannen actualiseren en uitvoeren en ondernemingen die minder verbruiken ook aan hun energie-efficiëntie werken.”**

We begeleiden de industrie als sector in de transitie naar een klimaatneutrale samenleving. Industriële processen zullen hiervoor grondig moeten worden hervormd (o.a. richting elektrificatie, gebruik van groen gas, (groen) waterstof en synthetische brandstoffen, restwarmte, circulaire processen,...).

De vrijwillige energiebeleidsovereenkomsten (EBO) zetten we in als centraal beleidsinstrument om deze transitie te ondersteunen. De huidige beleidsovereenkomsten lopen tot 2022 en we bereiden ons voor op de verlenging. We evalueren de huidige doelgroepen, de rentabiliteit van de maatregelen en de attractiviteit voor de ondernemingen om deel te nemen. We treden in overleg met de betrokken sectoren om het instrument van de EBO te versterken en te verbreden. Een deel van de industrie heeft momenteel namelijk nog niet de mogelijkheid om deel te nemen..

Om de regelgeving tussen verschillende groottes van ondernemingen te stroomlijnen wordt in overeenstemming met het Regeerakkoord, de drempel voor een conform verklaard energieplan verlaagd naar 0,1 PJ.

OD 2.2: Actieplan energie-efficiënte en klimaatvriendelijke kmo's uitrollen

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Het instrument van de mini-energiebeleidsovereenkomsten wordt verder uitgewerkt en uitgebreid naar nieuwe sectoren. Door middel van vrijwillige overeenkomsten met de KMO's laten we hen gericht en klimaatvriendelijk investeren. We maken werk van een gecentraliseerde informatieverstrekking, op maat van de ondernemers, via koppeling aan bestaande informatieve kanalen en ondersteunen demonstratieprojecten op de bedrijfsvloer”**
- **“Via ontzorgings- en financieringsinitiatieven stimuleren we de verduurzaming van de industrie: we vereenvoudigen de diverse premies door integratie van de investeringspremie voor energiebesparende maatregelen van de netbeheerders in de Ecologiepremie+”.**

We maken werk van een actieplan energie-efficiëntere kmo's en een versterkte wetgeving voor de doelgroep van niet-energie intensieve kmo's (energiegebruik < 0,1 PJ). Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de Europese verplichting om specifieke acties te ontwikkelen gericht op het energiegebruik van kmo's.¹² Daarbij vertrekken we van opbouw van kennis over het energiegebruik en het identificeren van nuttige maatregelen. We houden rekening met sectorspecifieke kenmerken.

We spelen in op de huidige hindernissen en barrières en voorzien de nodige beleidsinstrumenten om de verschillende doelgroepen beter te bereiken en gepaster te ondersteunen. De meest efficiënte indeling in kleinere ondernemingen en kleinste ondernemingen zal gemaakt worden op basis van een analyse die de optimale werking voor ondernemingen en overheid verzekert. Daarnaast wordt een pilootproject opgezet met industriële sectoren om obstakels en opportuniteiten te detecteren bij een mogelijke uitbreiding van de vrijwillige overeenkomst voor kleinere ondernemingen.

Kleinere ondernemingen (in energiegebruik) vragen we een energie-audit uit te voeren om heel gericht op zoek te gaan naar de maatregelen op maat van de onderneming.. Door deze audit ook te koppelen aan het energiegebruik, zal het beleidskader voor ondernemingen duidelijker worden. De opvolging van de auditverplichting zal ook kunnen verlopen via de bestaande webapplicatie voor de energie-audit grote ondernemingen. De vestigingen die onder deze categorie vallen, moeten hun energie-audit actualiseren bij uitbreiding/wijziging van de inrichting.

De huidige regelgeving rond de energie-audits houdt geen verplichting in met betrekking tot het uitvoeren van rendabele maatregelen. Om ook deze ondernemingen tot investeringen in energie-efficiëntie aan te zetten, wordt voorgesteld dat rendabele maatregelen worden uitgevoerd.

De overheid en deze ondernemingen ontwikkelen een attractief kader analoog aan de energiebeleidsovereenkomsten (EBO's) waarin deze ondernemingen een vrijwillig engagement kunnen aangaan dat verder gaat dan de van toepassing zijnde regelgeving.

De kleinste ondernemingen (in energiegebruik) vragen we om minimaal een globale energiebalans op te stellen. In het kader van een vrijwillige overeenkomst met behoud van

¹² Deze verplichting komt mede voort uit Artikel 8 van de Europese Richtlijn energie-efficiëntie (2012/27/EU).

de huidige voordelen voor toetreders, kan een no-regret maatregelenlijst worden uitgevoerd. Bij de verdere uitwerking van dit beleidskader moet in overleg met de relevante stakeholders worden bepaald aan welke voorwaarden de globale energiebalans moet voldoen. Belangrijk hierbij is dat de administratieve last beperkt blijft.

Om een disproportionele administratieve last ten gevolge van bovenstaande beleidsinstrumenten te vermijden, kan door het Vlaams energie- en klimaatagentschap (VEKA) in samenwerking met Fluvius een automatische rapportering van energiedata voor de kleinere en kleinste ondernemingen worden opgezet. De ontsluiting van deze database gebeurt o.a. via het e-loket voor ondernemers. Op die manier wordt het voor de ondernemingen mogelijk om het eigen elektriciteits- en aardgasgebruik op te volgen en het eigen energiegebruik te vergelijken met benchmarks per NACE-code.

	Kmo	Grote ondernemingen (GO)
<u>Categorie 1:</u> >0,1 PJ	Inrichtingen dienen in bezit te zijn van een conform verklaard energieplan. Dit plan moet om de vier jaar worden geactualiseerd. Vrijwillige energiebeleidsovereenkomsten	
<u>Categorie 2:</u> kleinere ondernemingen (in energiegebruik)	Energie-audit Vrijwillige overeenkomst	Energie-audit (bestaande verplichting energie-audit GO) Vrijwillige overeenkomst
<u>Categorie 3:</u> kleinste ondernemingen (in energiegebruik)	Globale energiebalans Uitvoering sectorale no-regret maatregelen (binnen overeenkomst met de Vlaamse overheid)	Energie-audit (bestaande verplichting energie-audit GO) Uitvoering sectorale no-regret maatregelen (binnen overeenkomst met de Vlaamse overheid)

Tabel 19 Voorgesteld beleidskader kmo's en grote ondernemingen

SD 3: Versnelde uitbouw van milieuvriendelijke energieproductie

Daarnaast bouwen we de milieuvriendelijke energieproductie verder uit, zodat Vlaanderen haar bijdrage levert aan de verhoogde Europese doelstelling voor hernieuwbare energie.

Binnen Europa is Vlaanderen dankzij de inspanningen van de voorbije jaren bij de koplopers op vlak van geïnstalleerd vermogen zon en wind per km². We zetten vooral op deze technologieën verder in en werken aan het draagvlak voor milieuvriendelijke energieproductie door het dichterbij de burgers te brengen via o.a. de lokale besturen.

Wat betreft de productie van groene warmte wordt er ingezet op de uitbouw van warmtenetten op basis van hernieuwbare energiebronnen of restwarmte. Waar warmtenetten economisch niet haalbaar zijn, wordt gemikt op individuele warmteproductie uit hernieuwbare bronnen.

Ik volg de indicatieve subdoelstellingen hernieuwbare energie en in het bijzonder deze van zon (residentieel & niet-residentieel), wind en groene warmte uit het Vlaams energie- en klimaatplan 2021-2030 nauwgezet op. In geval een significante afwijking wordt tevens geëvalueerd welke de oorzaken zijn van die afwijkingen en worden remediërende maatregelen of bijsturing van de subdoelstellingen voorgesteld aan de Vlaamse Regering.

OD 3.1: Inschakeling productie hernieuwbare energie in marktwerking via optimalisering certificatenstelsel en tendering

Het Regeerakkoord stelt:

We hervormen het certificatenstelsel voor groene stroom en warmtekrachtkoppeling naar een kostenefficiënter systeem:

- **“Elke oversubsidiëring moet vermeden worden. We evalueren het gegarandeerd rendement op eigen vermogen in functie van het specifieke risicoprofiel van een hernieuwbaar energieproject en WKK-projecten en beperken dit.**
- **We faseren de certificatensteun voor nieuwe of vernieuwde hernieuwbare energieprojecten uit tegen 2025 via een geleidelijke reductie van de maximale toegekende steun.**
- **We breiden het bestaande aanbestedingsstelsel van investeringssteun met vastgelegde jaarlijkse budgetten voor kleine- en middelgrote windturbines uit naar middelgrote PV-projecten vanaf 2021 zodat de meest kostenefficiënte projecten uitgevoerd worden. Het aanbestedingsstelsel wordt gefinancierd vanuit het Energiefonds.”**
- **“Voor nieuwe wind- en zonprojecten werken we vanaf 2021 net als voor biomassa en biogas niet enkel met een ondersteuningsduur maar ook met een maximaal ondersteuningsvolume.”**
- **“Gezien de schaarse open ruimte in Vlaanderen wordt enkel steun verleend aan PV-projecten boven de 10 kW op gebouwen of marginale gronden (zoals bv. bermen) met een minimaal lokaal gebruik van 50%.”**
- **“We geloven in warmtekrachtkoppeling als een efficiënte technologie voor de transitie naar een klimaatneutrale samenleving. De huidige certificatensteun voor de warmtekrachtbesparing van nieuwe installaties evalueren we en bouwen we af op 10 jaar (waarvan 30% tegen 2025) in functie van evoluties op vlak van prijsverhouding gas/elektriciteit, nieuwe steunmechanismen voor capaciteit en flexibiliteit, billijk rendement en het einddoel om fossiele brandstof uit te faseren. We verbeteren de ondersteuning voor bio-WKK's opdat hun aandeel in de omslag naar hernieuwbare energie verder kan groeien.”**
- **“We onderzoeken het gebruik van het nieuwe financieringsmechanisme van de EU voor hernieuwbare energie om ook buiten Vlaanderen ons aandeel aan de EU-hernieuwbare energiedoelstelling te vervullen, op plaatsen waar dit aan het hoogste rendement kan.”**
- **“We laten elektriciteitsproducenten bijdragen aan het herstel van het evenwicht tussen aanbod en vraag door o.a. zo snel mogelijk geen steun meer toe te kennen aan nieuwe projecten in periodes van elektriciteitsoverschot (negatieve prijzen).”**

De vorige jaren daalden de investeringskosten voor zonne- en windenergie aanzienlijk. Tegelijkertijd stegen de inkomsten uit de geproduceerde elektriciteit. Daardoor daalde de berekende onrendabele top die de noodzakelijke steun aangeeft. Voor kleine installaties tot 10 kW was de steun via certificaten reeds langer stopgezet. Voor middelgrote projecten tot 40 kW met startdatum vanaf 2020 blijkt ook uit het recentste onrendabele-toppen-rapport dat de onrendabele top negatief geworden is, en steun dus niet langer noodzakelijk is. Ook voor grote windturbines van meer dan 3 MW blijkt uit het laatste onrendabele-top-rapport dat de steun zeer beperkt geworden is. De verwachting is dat deze tendensen zich verder zetten en de komende jaren wordt de steun ook voor grotere zonne- en windprojecten afgebouwd.

Tegen 2025 wordt de certificatensteun voor nieuwe of vernieuwde zonne- en windenergieprojecten via een geleidelijke reductie van de maximale bandingfactor¹³ volledig uitgefaseerd. De maximale bandingfactoren voor nieuwe of vernieuwde fossiele WKK-installaties, biomassa – en biogasprojecten zullen met 30% worden afgebouwd tegen 2025.

Voor nieuwe PV-projecten met een geïnstalleerd vermogen van meer dan 10 kW zal het Vlaams Energieagentschap voor het aandeel lokaal gebruik van de geproduceerde elektriciteit een percentage van minstens 50% hanteren. Dat betekent niet dat er voor projecten met een lager lokaal gebruik geen onrendabele top wordt berekend, maar wel dat in de steunberekening voor dergelijke projecten met een lagere lokaal gebruik het voormelde minimumpercentage wordt gehanteerd. Vanaf 2021 zal de totale steun die wordt toegekend voor nieuwe door certificaten gesubsidieerde PV-projecten en windprojecten eveneens worden begrensd tot een maximaal ondersteuningsvolume. We kennen voor nieuwe projecten geen steun meer toe op momenten van elektriciteitsoverschot (bij negatieve prijzen).

Met middelen van het Energiefonds zullen we vanaf 2021 een tendersysteem invoeren voor middelgrote PV-projecten. Tenderingprocedures kunnen er voor zorgen dat de meest rendabele projecten worden geselecteerd, mits de juiste randvoorwaarden.

Wanneer de gerealiseerde Vlaamse hernieuwbare energieproductie onder de vooropgestelde 2020 doelstellingen blijft, biedt de Europese regelgeving opties om dit tekort te dichten in samenwerking met andere lidstaten. We onderzoeken tijdig de kostprijzen van deze opties.

OD 3.2: Zonneplan 2025 opstellen en implementeren

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Tegen 2030 verhogen we de hernieuwbare energieproductie [...] voor zonnepanelen tot 6,7 GW.”**
- **“In geval van een ondersteuning door het Vlaams Gewest voor het verwijderen van een asbestdak wordt systematisch de haalbaarheid van een zonnedak onderzocht.”**
- **“We responsabiliseren de verschillende overheden om op hun vastgoed hernieuwbare energie te produceren en deze projecten waar mogelijk open te stellen voor participatie.”**
- **“Vanaf 1 januari 2021 voorzien we geen terugdraaiende teller meer voor nieuwe kleinschalige PV-installaties.”**

De Vlaamse Regering streeft naar een verhoging van het geïnstalleerde vermogen zonne-energie tot 6,7 GW in 2030. De huidige financiële context van lage rentes biedt kansen, ook voor burgers, om te investeren in klimaatoplossingen die tegelijk de eigen energiekosten drukken.

Ik zal in 2020 een nieuw Zonneplan 2025 uitwerken met doorkijk naar 2030, met nieuwe initiatieven, maatregelen en acties zodat we de langetermijndoelstelling bereiken. De lokale besturen hebben een belangrijke rol in het enthousiasmeren van hun inwoners en het bepalen van engagementen van onderuit.

¹³ De bandingfactor bepaalt het aantal certificaten en dus de steun dat men bekommt per opgewekte hoeveelheid groene stroom

Daarom is ook de uitwerking van een regelgevend kader voor lokale energiegemeenschappen cruciaal (zie OD 5.2). De dakoppervlakten van vastgoed in publiek bezit of beheer wendden we aan om zonnepanelen en zonneboilers op te installeren, eventueel via externe financiering van burgers en/of ondernemingen. Hiervoor gaan we in gesprek met de verschillende betrokken partijen en de lokale besturen. Ook het Vlaams EnergieBedrijf kan hier een rol in spelen.

OD 3.3: Windplan 2025 opstellen en implementeren

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Tegen 2030 verhogen we de hernieuwbare energieproductie [...] voor wind tot 2,5 GW.”**
- **“Op gronden van de Vlaamse Overheid wordt een proefproject opgezet waarbij de steun voor grote windmolens aanbesteed wordt.”**

De Vlaamse Regering streeft naar een verhoging van het geïnstalleerde vermogen onshore windenergie tot 2,5 GW tegen 2030. Deze bijkomende capaciteit aan onshore windenergie moet worden geïntegreerd in het bestaande landschap, rekening houdend met de verschillende voorschriften op vlak van ruimtelijke ordening, natuurbehoud, geluid... We kijken daarbij zowel naar nieuwe locaties als naar bestaande windparken die op het einde van hun levensduur zijn. Nieuwe turbines die in de plaats van einde levensduur turbines komen, kunnen een aanzienlijk grotere productie opleveren.

Voor het bereiken van deze doelstelling, zullen nog bijkomende maatregelen moeten worden uitgewerkt in een Windplan 2025 met doorkijk naar 2030. Samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus en tussen de verschillende betrokken actoren is nodig om deze doelstelling te verwezenlijken. Ik zal daarom in 2020 een Windplan 2025 uitwerken om een gunstig kader te scheppen voor de verdere uitbouw van windenergie in Vlaanderen, zodat we de langetermijndoelstelling realiseren. We werken o.a. een proefproject uit met tendering voor wind op gronden van de Vlaamse overheid. We zetten opnieuw een samenwerking op met de lokale besturen om van onderuit het draagvlak voor windmolens te vergroten en de engagementen van de lokale besturen, bijvoorbeeld vanuit de Burgemeesterconvenant, in te bouwen.

OD 3.4: Warmteplan 2025 opstellen en implementeren

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Vergroening van warmte vormt het tweede belangrijke luik in hernieuwbare energieproductie. We werken een aangepast ondersteuningskader uit voor het gebruik van duurzame biomassa en biogas in geval van injectie in het aardgasnet of industriële of collectieve warmteopwekking.”**
- **“Warmtenetten kunnen groene- en restwarmte collectief verdelen. Het regelgevend kader, de EPB-regelgeving en de call groene - en restwarmte worden geëvalueerd om een grotere stimulans te geven aan de ontwikkeling van warmtenetten gevoed met groene- en restwarmte. We onderzoeken het meest kostenefficiënt model voor de aanleg en het beheer van warmtenetten op openbaar domein. Vlaanderen ondersteunt lokale besturen in de opmaak van een warmteplan.”**
- **“Ook in groene warmte hanteren we een kostenefficiënte aanpak. We evalueren op korte termijn daarom de resultaten van de twee diepe geothermieprojecten. Het toekennen van ondersteuning aan nieuwe diepe geothermieprojecten wordt afgewogen op basis van deze evaluatie.”**
- **“Om de hernieuwbare energiedoelstelling verder in te vullen verhogen we het minimaal aandeel hernieuwbare energie bij nieuwbouw en ingrijpende energetische renovatie van woningen en niet-residentiële gebouwen.”**

Warmte is de belangrijkste component van de totale energievraag. De uitdaging de komende jaren is om de warmtevraag zowel op lage als op hoge temperatuur zo duurzaam mogelijk in te vullen. Conform de REDII richtlijn moet ernaar gestreefd worden om het aandeel hernieuwbare energie voor verwarming en koeling te doen toenemen met indicatief 1,3 procentpunt per jaar.¹⁴

Ik zal in 2020 een nieuw Warmteplan 2025 uitwerken met doorkijk naar 2030 dat uitvoering geeft aan de ambitie om de productie van groene warmte te verhogen. Dat doen we bij voorkeur met gedeelde verwarmingstechnologieën zoals warmtenetten of met individuele duurzame verwarmingstechnologieën zoals warmtepompen of alternatieve brandstoffen.

We zullen in 2020 de call groene warmte, restwarmte en biogasinjectie evalueren, met het oog op een eventuele bijsturing. We onderzoeken daarnaast of en hoe de huidige regelgeving (o.a. EPB) belemmerend werkt voor de verdere uitbouw van warmtenetten en sturen bij waar nodig.

De mogelijkheden voor benutting van restwarmte of productie van groene warmte zijn sterk afhankelijk van de lokale (ruimtelijke) context. Het is noodzakelijk dat de warmtevoorziening gebiedsgericht wordt ingevuld. Het is daarom wenselijk dat lokale besturen warmteplannen (laten) opstellen voor hun grondgebied. Een warmteplan omvat een warmtezoneringsplan, een warmtevisie en maatregelen om de transitie te bewerkstelligen. We ondersteunen vanaf 2021 de lokale besturen bij de opmaak van lokale warmteplannen als onderdeel van de ruimtelijke energiestrategie die elke gemeente zal uitwerken. Idealiter maken verschillende gemeenten met soortgelijke ruimtelijke

---

¹⁴ Berekend als: jaarlijks gemiddelde voor de periodes 2021-2025 en 2026-2030, ten opzichte van het aandeel hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelingssector in 2020.

kenmerken samen een warmtezoneringsplan op voor het grondgebied van de verschillende gemeentes.

Het minimumaandeel hernieuwbare energie in nieuwbouw wordt momenteel vooral ingevuld via de productie van groene stroom. We willen dit instrument ook toepassen om de productie van groene warmte te verhogen.

We onderzoeken met welke instrumenten we de ambitie van 10% vergroening van de industriële warmte van niet-ETS ondernemingen kunnen ondersteunen.

SD 4 De transitie naar zero-emissievoertuigen versnellen

OD 4.1. Laad- en tankinfrastructuur voor 'clean power' gericht verder uitbouwen

Het Regeerakkoord stelt:

“We evalueren de uitrol van de (semi) publieke laad- en tankinfrastructuur en breiden de laad- en tankinfrastructuur gericht uit. Voor laadpalen wordt de nadruk gelegd op semipublieke snelladers.”

Vanaf 2020 breiden we de (semi) publieke laad- en tankinfrastructuur gericht verder uit. De aantallen, het aangeboden vermogen en het tempo van die uitrol moeten rekening houden met de evolutie van (het aantal) zero-emissie wagens. Normale laders worden daarbij aangevuld met een netwerk van (ultra)snelladers. Omwille van de eenvormigheid en de schaalvoordelen wordt de uitrol op Vlaams niveau geïnitieerd. We evalueren de uitrol van de (semi) publieke laad- en tankinfrastructuur en leggen in 2020 op basis daarvan de aanpak voor de periode tot 2025 vast.

De recente Europese EPB-richtlijn (artikel 8) legt daarnaast verplichtingen op over laadinfrastructuur op parkings bij gebouwen. Het gaat daarbij over de installatie van laadpunten en/of over het proactief voorzien van de nodige aansluiting en bekabeling. Begin 2020 moet die verplichting zijn omgezet naar Vlaamse regelgeving.

Een andere uitdaging is om analoog aan het netwerk van klassieke of CNG-tankstations, een netwerk van waterstoftankstations uit te bouwen. Gezien de druk van elektrische wagens op de belasting van het elektriciteitsnetwerk, zetten we ook in op waterstof. Vlaanderen wil immers koploper worden in de waterstofeconomie en transport zal daar een deel van uitmaken.

OD 4.2. Bedrijfsvloten omvormen naar zero-emissie

Het Regeerakkoord stelt:

“In overleg met de federale overheid en de andere gewesten onderzoeken we hoe we de bedrijfswagens versneld kunnen vergroenen.”

Om het Nationaal Energie- en Klimaatplan te finaliseren is overleg nodig met de federale overheid en de andere gewesten over de manier waarop de bedrijfswagens versneld vergroend zullen worden.

SD 5: Slimme netwerkinfrastructuur, efficiënt netbeheer en flexibel gebruik en productie

De integratie van variabele, hernieuwbare en gedecentraliseerde energie resulteert in een toenemende vraag naar digitalisering, flexibiliteit en slimmer netbeheer. Flexibiliteit kan op verschillende manieren geleverd worden: door vraag en aanbod op elkaar af te stemmen, verbindingen tussen landen uit te breiden, door energienetten slimmer te maken én door mogelijkheden te creëren om hernieuwbare energie voor een langere periode op te slaan. Vooral om seizoenswisselingen in vraag en aanbod op te kunnen vangen, zal lange termijn energieopslag onmisbaar zijn.

OD 5.1 Vlaams beleidskader flexibiliteit op het distributienet uitwerken

Het Regeerakkoord stelt:

“We evolueren naar een flexibel en decentraal energiesysteem waar de gebruiker centraal staat.”

De uitrol van digitale meters en de nieuwe Europese regelgeving rond de elektriciteitsmarkt bieden een opportuniteit om een Vlaams kader te scheppen rond flexibiliteit en de ontwikkeling van nieuwe energiediensten op het niveau van het distributienet te faciliteren. We zorgen voor een algemeen regelgevend kader voor flexibiliteit conform de recent aangenomen EU-regelgeving (o.a. EMD richtlijn) dat duidelijkheid, transparantie en zekerheid biedt voor marktspelers.

Dit moet voor de betrokken spelers duidelijkheid en een goede en efficiënte marktwerking garanderen. Gebruikers op laag- en middenspanning moeten meer mogelijkheden krijgen om hun flexibiliteit marktgebaseerd te valoriseren waarbij o.a. gebruikers kunnen reageren op externe (prijs)signalen bv. door de introductie van dynamische prijzen en contracten.

Naast een regelgevend kader zetten we ook vooral in op communicatie en sensibilisering. Eindafnemers moeten correct worden geïnformeerd over de mogelijkheden en waarde van flexibiliteit.

In dit proces bekijken we flexibiliteit vanuit verschillende hoeken en sectoren (niet enkel elektrisch, maar ook thermisch, (groen) gas, power-to-x, mobiliteit, gebouwen...), vanuit verschillende technologieën (opslag, vraagsturing...) en vanuit de verschillende types van marktspelers en eindafnemers (ondernemingen, gezinnen, wijken, energiegemeenschappen...).

OD 5.2: Uitwerken van een regelgevend en faciliterend kader voor lokale energiegemeenschappen

Het Regeerakkoord stelt:

- **“We ondersteunen en faciliteren de actieve rol die burgers, lokale overheden en ondernemingen kunnen spelen in de transitie en maken het mogelijk dat zij de voordelen van de transitie kunnen valoriseren. Daarvoor werken we aan een regelgevend kader voor de uitbouw van lokale energiegemeenschappen.”**
- **“Het hele energielandschap wordt flexibeler en dynamischer maar tegelijkertijd dient de solidariteit tussen alle netgebruikers behouden te blijven via een billijke bijdrage aan de financiering van het klimaatbeleid en het net dat iedereen bevoorradingzekerheid biedt en de uitbouw van hernieuwbare energie toelaat.”**

Het versterken van de betrokkenheid van burgers en ondernemingen rond het energietheema is cruciaal om het maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie te vergroten. Het concept van lokale energiegemeenschappen biedt een interessant kader om nieuwe vormen van (burger)participatie te ontwikkelen en uit te proberen waarbij de focus meer op het collectieve dan wel het individuele niveau komt te liggen.

We voorzien voor eind 2020, in uitvoering van Elektriciteitsrichtlijn, een beleidskader dat de ontwikkeling van lokale energiegemeenschappen faciliteert en administratieve lasten en juridische belemmeringen wegwerkt. We zetten in op informeren, sensibiliseren en ontzorgen van initiatief- en deelnemers. Eventueel worden ook extra ondersteunende instrumenten voorzien. Tegelijk maak ik erover dat de solidariteit tussen alle netgebruikers behouden blijft via een billijke bijdrage aan de financiering van het klimaat- en energiebeleid en de energie-infrastructuur die iedereen bevoorradingzekerheid biedt.

OD 5.3: We moderniseren en versterken onze elektriciteitsnetten

Het Regeerakkoord stelt:

“We geven prioriteit aan het netversterkende Ventilus-project en faciliteren een optimaal procesverloop inclusief alternatievenonderzoek, conform de lopende MER-procedure.”

De laagspanningsnetten lijken nu nog voldoende sterk gedimensioneerd te zijn voor de huidige vraag naar PV, warmtepompen en elektrische voertuigen. Weldra zullen echter keuzes moeten worden gemaakt tussen vroegtijdig versterken van bestaande netten of tijdelijk (vrijwillig) beperken van de toegang door middel van meer flexibiliteit.

Voor de bestaande netten is een belangrijk aandachtspunt de doorbraak van elektrisch rijden. Zo lang de aantallen beperkt zijn, stellen er zich op een globaal niveau weinig problemen. Lokaal kan dat al anders liggen, zeker als er geen slimme sturing wordt voorzien. Een bijzonder aandachtspunt daarbij zijn de bestaande 230V netten. Die maken ongeveer 23% uit van alle Vlaamse laagspanningsnetten, vooral in verstedelijkt gebied en bemoeilijken de toenemende elektrificatie (PV-installaties, warmtepompen en elektrisch rijden). Fluvius zal de noodzakelijke investeringen zo spoedig mogelijk in kaart moeten brengen en waar nodig de vereiste investeringen inplannen en uitvoeren. Dit zal als input

dienen voor een vergelijking tussen systeemkosten voor elektrisch rijden of alternatieven zoals bijvoorbeeld waterstof.

Ook de hoogspanningsnetten hebben een belangrijke rol te spelen. Ventilus zorgt voor een robuust en toekomstgericht West-Vlaams elektriciteitsnet en transporteert hernieuwbare energie vanop de zee en op het land naar energiegebruikers. We faciliteren het netversterkende Ventilus-project door de opmaak van een Ruimtelijk Uitvoeringsplan volgens de geëigende werkwijze (met o.m. een onderzoek naar de verschillende redelijke alternatieven en een maatschappelijke kosten batenanalyse). Omdat de onthaalcapaciteit van het hoogspanningsnet moet klaar zijn voordat de windmolens op zee kunnen aangesloten worden, zullen de planning en vergunning van dit project prioritair behandeld worden.

OD 5.4. We zetten de uitrol van digitale meters verder en faciliteren het slimme gebruik van de data van de digitale meter

Het Regeerakkoord stelt:

“Om alle burgers en ondernemingen de kans te geven in te spelen op lage en hoge prijsperiodes, mikken we op maximale uitrol en gebruik van de digitale meters tijdens de komende legislatuur. Dit geeft de kans aan leveranciers om nieuwe contractformules te ontwikkelen en aan marktpartijen om vlot flexibiliteit te kunnen aanbieden. Heel wat technologieën zijn rijp voor grootschalige uitrol en kunnen dan ook gevaloriseerd worden na de plaatsing van een digitale meter. Daarnaast is er dringend nood aan een performant, kostenefficiënt en toekomstgericht softwareplatform voor het gebruik door de markt van de data uit de digitale meters. De Vlaamse Regering spoort de distributienetbeheerders aan dit zo snel mogelijk te operationaliseren en kosten voor de netgebruikers maximaal te beperken. De VREG evalueert in 2024 de activiteiten inzake databeheer door de netbeheerders.”

We evalueren de huidige planning voor de uitrol van digitale meters jaarlijks. We sturen bij waar nodig eventueel met bijkomende prioritaire doelgroepen. In lijn met de nieuwe Europese elektriciteitsrichtlijn nemen we de nodige acties voor een maximale uitrol en gebruik van de digitale meters tijdens deze legislatuur.

We vergroten het draagvlak voor de digitale meter onder meer door het voorzien van voldoende informatie over de (technische) eigenschappen en mogelijkheden en over de voortgang van de uitrol zelf. We stimuleren de ontwikkeling en het gebruik van toepassingen die slim gebruik van de digitale meter mogelijk maken.

Met de introductie van digitale meters versnelt ook de digitalisering van het energiesysteem in Vlaanderen. Het is cruciaal dat burgers en ondernemingen in Vlaanderen daarvan ook de vruchten plukken. Het laat leveranciers toe om nieuwe contractformules te ontwikkelen en aan marktpartijen om vlot flexibiliteit te kunnen aanbieden. Betrokkenheid van de netgebruikers in het energiesysteem zal worden bevorderd door digitale hulpmiddelen, bv. geografische systemen, webportalen, Internet of Things (IoT), big data, blockchain, digitale twin-technologie...

We stellen data op niet-discriminatoire wijze ter beschikking van de markt en gebruiken zelf deze data om beter beleid te voeren. Daartoe is een performant, kostenefficiënt en toekomstgericht softwareplatform voor het gebruik door de markt van de data uit de

digitale meters noodzakelijk. Ik spoor de distributienetbeheerders aan dit zo snel mogelijk te operationaliseren en kosten voor de netgebruikers maximaal te beperken. De taken met betrekking tot het databeheerder die nu door de netbeheerders worden uitgevoerd, zullen in 2024 door de VREG worden geëvalueerd.

Tegelijk brengt digitalisering mogelijk ook nieuwe beveiligings- en privacyrisico's met zich mee waar we gepast mee omgaan.

OD 5.5 We stimuleren de zelfconsumptie van elektriciteit bij prosumenten

De decentrale opwekking van hernieuwbare elektriciteit, gecombineerd met lokale opslag en/of de aanpassing van verbruikspatronen zodat gelijktijdigheid van productie en verbruik op dezelfde locatie ontstaat, biedt tal van voordelen. Het verhoogt de energie-efficiëntie omdat verliezen bij de distributie van energie vermeden worden. De zelfvoorziening gaat er op vooruit. Door het verhogen van hun zelfconsumptie en desgevallend het inzetten op automatische vraagsturing, zijn prosumenten bovendien in staat om te besparen op hun netfactuur in elk (volume- en/of capaciteitsgebaseerd) tariefmodel.

Ik zal de nodige initiatieven ontwikkelen om het zelfverbruik van hernieuwbare energie aan te moedigen en prosumenten maximaal te informeren over hoe ze hun verbruik zo goed mogelijk kunnen afstemmen op hun productie.

OD 5.6 We voorzien een kader voor energieopslag voor installaties aangesloten op het distributienet.

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Om grotere aandelen hernieuwbare energie in het energiesysteem te kunnen integreren, moeten we ons energiesysteem digitaliseren en de capaciteit voor energieopslag kostenefficiënt uitbouwen.”**

Energieopslagsystemen kunnen verschillende rollen spelen. Zo kunnen ze zowel op momenten van piekvraag als piekproductie bijdragen tot de netstabiliteit. Ze vormen een (tijdelijk) alternatief voor bijkomende netinvesteringen.

Opslag zal ook een rol spelen in ondernemingen en bij burgers bv voor optimalisatie van het eigen gebruik of om pieken te vermijden... De flexibiliteit die er is bij eigen opslag kan vermarkt worden.

De bestaande premie voor thuisbatterijen wordt in 2020 geëvalueerd.

In het kader van de energiegemeenschappen zijn er ook mogelijkheden om niet alleen productie maar ook opslagfaciliteiten te delen. We onderzoeken de rol van wijk- of buurtbatterijen en eventuele drempels en nemen indien nodig ondersteunende maatregelen of initiatieven. Om langere periodes van energieoverschot of -tekort te overbruggen, biedt de opslag van energie onder de vorm van waterstof of andere synthetische brandstoffen een alternatief.

OD 5.7. We zetten in op een performant en efficiënter netbeheer

Het Regeerakkoord stelt:

- De Vlaamse distributienetwerken moeten efficiënt beheerd worden zodat ze betaalbaar de toekomst voorbereiden. We maken werk van een vereenvoudiging van het landschap van distributienetbeheerders voor elektriciteit en gas door herschikking bij distributienetbeheerders aan te moedigen.
- **“Met het oog op transparantie, financiële stabiliteit en het vermijden van kruissubsidiëring realiseren we bij netbeheerders en Fluvius een analytische boekhouding met scheiding tussen de verschillende (energie) gereguleerde en niet-gereguleerde activiteiten. Volgens het nieuwe opzet van de elektriciteitsmarkt moeten energiediensten zoals bijvoorbeeld opslag marktgebaseerd en concurrerend zijn. Daarom laten we niet toe dat netbeheerders energieopslagfaciliteiten bezitten, ontwikkelen, beheren of exploiteren. De taken van netbeheerders en Fluvius zullen in het kader van een kerntakendebat herbekeken worden, dit vooral om te zorgen dat de netbeheerders en Fluvius zich maximaal concentreren op hun kerntaak: een goed werkend distributienet dat de uitdagingen van morgen aan kan.”**
- **“We onderzoeken het meest kostenefficiënt model voor de aanleg en het beheer van warmtenetten op openbaar domein.”**

De Vlaamse distributienetwerken moeten efficiënter worden beheerd zodat ze betaalbaar de toekomst voorbereiden. We maken werk van een vereenvoudiging van het landschap van distributienetbeheerders voor elektriciteit en gas door herschikkingen bij distributienetbeheerders aan te moedigen.

Met het oog op transparantie, financiële stabiliteit en het vermijden van kruissubsidiëring realiseren we bij netbeheerders en Fluvius een analytische boekhouding met scheiding tussen de verschillende (energie) gereguleerde en niet-gereguleerde activiteiten. Volgens het nieuwe opzet van de elektriciteitsmarkt moeten energiediensten, zoals bijvoorbeeld opslag, marktgebaseerd en concurrerend zijn. Daarom laten we niet toe dat netbeheerders energieopslagfaciliteiten bezitten, ontwikkelen, beheren of exploiteren. De taken van netbeheerders en Fluvius zullen in het kader van een kerntakendebat worden herbekeken. Dit vooral om te zorgen dat de netbeheerders en Fluvius zich maximaal concentreren op hun kerntaak: een goed werkend distributienet dat de uitdagingen van morgen aan kan.

We onderzoeken tegen eind 2021 welk model het meest kostenefficiënt is voor de aanleg en het beheer van warmtenetten op openbaar domein.

SD 6: Een effectief governancekader voor de energietransitie uitbouwen

Het Regeerakkoord stelt:

“We organiseren de governance van het klimaat- en energiebeleid op zo’n manier dat we de voortgang, de kosten en de baten ervan transparant en effectief kunnen monitoren, en tijdig kunnen bijsturen waar en wanneer nodig.”

De energietransitie realiseren, vraagt een permanente en constructieve samenwerking tussen alle bestuursniveaus, tussen de verschillende beleidsdomeinen op elk bestuursniveau en met de betrokken externe stakeholders. Zo vergroot het draagvlak, kunnen knelpunten worden weggewerkt en investeringen versneld.

In de eerste plaats willen we de samenwerking met lokale besturen versterken, als cruciale partner om gewestelijke doelstellingen te verwezenlijken. Daarnaast willen we constructief samenwerken met de andere regio's en de federale overheid om de energiebevoegdheden coherent uit te voeren. Burgers en ondernemingen geven we een actieve rol. Om een beleid op basis van feiten en data mogelijk te maken, ondersteunen we de uitbouw van een dynamisch energiedataplatform. De verzamelde data moeten toelaten de verschillende maatregelen en doelstellingen te monitoren en onderbouwde voorstellen uit te werken voor nieuwe maatregelen en doelstellingen. Meer kwalitatieve en recente data zijn ook nodig om de impact en kostprijs van bestaande en nieuwe maatregelen te kunnen becijferen. Voorbeelden zijn de woningpas, het EPC-certificaat, het energiegebruik van ondernemingen en de tertiaire sector, ...

OD 6.1: Kennisuitwisseling en ondersteuning van lokale besturen

Het Regeerakkoord stelt:

“Het lokale beleidsniveau is een belangrijke partner om gewestelijke doelstellingen, acties en maatregelen mee te vertalen naar de dagelijkse leefwereld van burgers. We willen lokale besturen verder ondersteunen in die rol en bij de uitwerking van het lokale energie- en klimaatbeleid betrekken. We doen dat onder andere door samenwerking en kennisuitwisseling te bevorderen.”

Steden en gemeenten beschikken over tal van bevoegdheden om de energietransitie van onderuit te ondersteunen. Bijna 90% van de Vlaamse steden en gemeenten is ondertussen engagementen aangegaan in het kader van het Burgemeestersconvenant 2020-2030 en heeft al heel wat initiatieven ondernomen. Er zijn heel wat raakvlakken tussen deze lokale initiatieven en de gewestelijke doelstellingen, maatregelen en acties (o.a. omtrent de langetermijnrenovatiestrategie, uitbouw groene stroom, warmtenetten, shift naar duurzame gebouwverwarming, energiearmoede...). Er is een duidelijke vraag bij deze steden naar betere samenwerking met het gewestelijk niveau.

Het ontbreekt kleinere en middelgrote gemeenten vandaag aan personeelscapaciteit, know how en middelen om het lokaal energiebeleid verder uit te bouwen. We zullen de lokale besturen daarom ondersteunen in hun opdracht om het energiegebruik en de broeikasgasuitstoot op hun grondgebied te verminderen en de hernieuwbare energieproductie te verhogen. We zorgen voor bijkomende ondersteuning van het lokaal energie- en klimaatbeleid. We zullen de gemeentes ondersteunen via een breed scala aan expertise en tools en geven hen praktische ondersteuning bij de uitwerking en vooral de realisatie van hun klimaat- en energieplannen.

OD 6.2 Samenwerking met andere beleidsniveaus versterken

Het Regeerakkoord stelt:

“We sluiten een samenwerkingsakkoord tussen de drie gewesten en de federale overheid over de verdeling van de klimaatinspanningen en opbrengsten voor de periode 2021-2030. De engagementen die de verschillende entiteiten genomen hebben in het geïntegreerd Nationale energie- en klimaatplan en de gevolgen van het eventueel niet-nakomen van deze engagementen worden in dit samenwerkingsakkoord juridisch verankerd.”

Regio's en de federale overheid

Door de opeenvolgende institutionele hervormingen worden belangrijke energiebevoegdheden ondertussen uitsluitend door de gewesten uitgevoerd. Sommige energiebevoegdheden worden nog uitgeoefend door het federale niveau (o.a. transmissienetten, bevoorradingszekerheid...) . Daarnaast beschikt het federale niveau over belangrijke bevoegdheden en beleidsinstrumenten die een hefboom kunnen zijn om de regionale energie- en klimaatdoelstellingen te verwezenlijken (bv. op vlak van btw, fiscaliteit, Ecodesignregelgeving...). Om te komen tot het effectief verwezenlijken van onze eigen en nationale energie- en klimaatdoelstellingen, zal ik in een permanente en constructieve dialoog gaan met mijn collega-ministers in de andere entiteiten.

Om een vlotte uitvoering van het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) te verzekeren, zal ik eveneens afspraken maken over de opvolging, rapportage en uitvoering van het NEKP. Deze afspraken, samen met de engagementen die elke entiteit heeft opgenomen in het NEKP, verankeren we in een samenwerkingsakkoord.

Het samenwerkingsakkoord van 14 november 2002 zullen we opnieuw onderhandelen om het aan te passen aan de huidige behoeften.¹⁵

Het Europese en internationale beleidsniveau

In de vorige Europese legislatuur was de realisatie van de Energie-Unie strategie één van de belangrijke Europese politieke prioriteiten. De Energie Unie strategie houdt in dat nauwere samenwerking tussen lidstaten en het Europese niveau nodig is om de beleidsdoelstellingen te realiseren voor een energiesysteem dat bevoorradingszekerheid waarborgt, duurzaam is en energie levert aan energiegebruikers aan betaalbare en competitieve prijzen.

Het "Clean Energy Package" kadert binnen deze strategie. Deze voorstellen werden inmiddels afgewerkt en gepubliceerd en moeten nu worden geïmplementeerd en in de regelgeving worden omgezet (zie supra).

De nieuwe Europese Commissie zal aantreden in december 2019. Energie- en klimaatbeleid zullen ook de komende jaren hoog op de Europese agenda staan. We grijpen de omzetting Europese regelgeving naar Vlaamse regelgeving aan om een toekomstgericht kader op te stellen. Andere relevante initiatieven voor het energiebeleid kaderen in een herziening van de (energie)fiscaliteit en duurzame financiering.

Op Europees niveau zal een deel van de Europese budgettaire middelen tijdens de beleidsperiode 2021-2027 worden gereserveerd voor de verwezenlijking van de Europese energie- en klimaatdoelstellingen, als onderdeel van het Meerjarig Financieel Kader. Het gaat onder meer om budgetten binnen de volgende Europese programma's: Life, Horizon Europa, Invest-EU, CEF... We proberen maximaal aanspraak te maken op deze middelen, om de Vlaamse energie- en klimaatdoelstellingen versneld te realiseren.

Ik zal een vlotte opvolging van deze dossiers verzekeren. Om de Belgische stem in Europa sterker te laten doorwegen, zal ik actief meewerken aan een proactieve en constructieve aanpak van de Europese energiedossiers die het belang van onze regio ten goede komt.

---

¹⁵ Samenwerkingsakkoord van 14 november 2002 tussen de federale staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto, https://www.cnc-nkc.be/sites/default/files/content/swaklimaat_2002_fr_nl.pdf

Op internationaal niveau zal Vlaanderen haar actieve deelname aan de vergaderingen en activiteiten van de Enover-werkgroep betreffende de Belgische deelname aan IRENA (Internationaal Agentschap voor hernieuwbare energie) ook in de periode 2019-2024 verder zetten.

Op internationaal vlak zijn ook de Agenda 2030 en diens duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDGs) relevant voor het energiebeleid. Deze SDGs geven richting aan de wereldwijde ambities die nationaal worden ingevuld en die tegen 2030 moeten worden behaald. Ook de EU ent zich maximaal op deze Agenda 2030, waarin energie binnen tal van subdoelstellingen voorkomt. Deze doelstellingen worden uiteraard verder meegenomen in het Vlaamse beleid.

Onze regio heeft één van de meest open economieën in Europa. Ik zal me dan ook inzetten voor een Europees beleid dat zich inschrijft in een internationale context met een open blik op de uitdagingen van klimaat, competitiviteit en welvaart.

OD 6.3: Een goede opvolging, beleidsonderbouwing en beleidsbijsturing verzekeren voor het Vlaams energie- en klimaatplan.

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Ook een goede monitoring van de uitvoering van het Energie- en Klimaatplan en de vooruitgang is cruciaal en dient [...] opgevolgd te worden en afgestemd op de tweejaarlijkse Europese rapporteringscyclus.**
- **“Voor de toetsing aan de wetenschappelijke en technische ontwikkelingen op internationaal vlak, het modelleren van de globale systemen en het inpassen van de Vlaamse inspanningen in de Europese context, dient voorzien te worden in wetenschappelijke ondersteuning.”**
- **“Om een coherent en geïntegreerd klimaat- en energiebeleid te voeren, versterken we het bestaande Vlaams Energie Agentschap tot een slagkrachtig Vlaams energie- en klimaatagentschap (VEKA). We doen dit via overheveling van de afdeling energie, klimaat en groene economie uit het departement omgeving, m.u.v. het team luchtkwaliteit (dat bij de VMM wordt ondergebracht).”**

Het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en de Vlaamse langetermijnklimaatstrategie 2050 zullen beiden worden ingediend eind 2019, als onderdeel van het Nationale Energie- en Klimaatplan en de nationale LT-strategie. In onze langetermijnstrategie zal ik het behoud van een Europees uniforme aanpak van de industrie vooropstellen om concurrentievervalsing tussen Europese lidstaten te vermijden en de hefboomen voor innovatie en ontwikkeling te maximaliseren en bewaak ik de koopkracht en in het bijzonder de energiekosten van de gezinnen. Minstens elke twee jaar zal gerapporteerd moeten worden over de voortgang. Indien nodig moet bijsturing worden voorzien.

Om een vlotte evaluatie, monitoring en rapportage mogelijk te maken, ondersteunen we de uitbouw van een energiedataplatform. De verzamelde data moeten toelaten de verschillende maatregelen en doelstellingen te monitoren en onderbouwde voorstellen uit te werken voor nieuwe maatregelen en doelstellingen. Meer kwalitatieve en recente data zijn ook nodig om de impact en kostprijs van bestaande en nieuwe maatregelen te kunnen becijferen.

Vertrekkende vanuit de basis van de Stroomgroepen zorgen we voor een beter gestructureerd en effectiever stakeholderoverleg. We willen de verschillende betrokken

stakeholders nauw betrekken bij de beleidsvoorbereiding én ex-post beleidsuitvoering. We scheppen hiervoor een kader dat wederzijdse engagementen mogelijk maakt.

Om een coherent en geïntegreerd klimaat- en energiebeleid te voeren, versterken we het bestaande Vlaams Energieagentschap (VEA) tot een slagkrachtig Vlaams energie- en klimaatagentschap (VEKA). We doen dit via overheveling van de afdeling energie, klimaat en groene economie uit het departement omgeving, met uitzondering van het team luchtkwaliteit.

SD 7: Een sociaal rechtvaardige energietransitie vorm geven

OD 7.1 Het sociaal energiebeleid versterken met passende maatregelen

Het Regeerakkoord stelt:

“De Vlaamse Regering wil de komende jaren extra inzetten op een daling van energiearmoede. Daarom zetten we het Energiearmoedeprogramma verder, in overleg met alle betrokkenen op het terrein. Eerste aandacht gaat naar structurele verbetering van de energiestaat van de woning. Gerichte financiële steun voor energiebesparende maatregelen, intensieve begeleiding en verscherping van normen blijven cruciaal. Om de doelgroep beter te bereiken werken we samen met de lokale partners. De digitale meter geeft mogelijkheden budgetontsporing tijdig te detecteren en aan te pakken.”

Gezinnen met beperkte financiële middelen vormen een omvangrijke prioritaire doelgroep voor het energiebeleid (zie ook onder 4.3 Doelgroepen). Met een doelgericht energiearmoedebeleid vermijden we dat deze doelgroep wordt uitgesloten uit de energietransitie. We optimaliseren het Energiearmoedeprogramma door nog meer de nadruk te leggen op de structurele bestrijding van energiearmoede via maatregelen die de energie-efficiëntie van de woningen van kwetsbare gezinnen verbeteren.

Om de EPC-score van huurwoningen systematisch te verbeteren, verstrengt de minister bevoegd voor Wonen geleidelijk de maximale EPC-score binnen de minimale woningkwaliteitseisen waarbij de ambities en timing rekening houdt met de ijkpunten en de langetermijndoelstelling 2050.

We zetten proefprojecten op waarbij op basis van de gegevens verzameld tijdens de energiescans, gerichte acties voor het overstappen naar een voordeligere leverancier en/of de uitvoering van energiebesparende investeringen onder coördinatie van de energiehuisen worden uitgevoerd en breiden die mits bewezen succes uit.

De energiehuisen groeien verder in hun coördinerende rol door samenwerking met lokale actoren te faciliteren.

De digitale meter biedt mogelijkheden om de opbouw van energieschulden sneller te detecteren en pro-actiever aan te pakken. Rekening houdend met de prioritaire uitrol tegen eind 2021 van digitale meters bij alle klanten met een budgetmeter, optimaliseren we de huidige sociale openbaardienstverplichtingen die elektriciteits- en aardgasgebruikers beschermen tegen opbouw van energieschulden en afsluiting van energielevering.

Belangrijke bevoegdheden om residentiële energiekanten met een laag inkomen of in een kwetsbare situatie te beschermen, zijn federaal. We bepleiten daarom bij het federale niveau een globale aanpak inzake energiearmoede en inkomensbeleid en werken hiervoor samen.

OD 7.2: Betaalbaarheid van energie bewaken voor alle doelgroepen

Het Regeerakkoord stelt:

- **“De Vlaamse Regering zal, in samenspraak met het federale niveau, vanuit die optiek waken over de betaalbaarheid van de energiefactuur voor gezinnen en de onderdelen van de energiefactuur kritisch vergelijken met omliggende landen.”**
- **“Daarom zorgen we dat de meerkosten op de elektriciteitsfactuur zeker niet verder toenemen als gevolg van Vlaams beleid.”**
- **“Ook voor de industrie willen we energie betaalbaar houden en hun competitiviteit bewaken. Zij zijn een belangrijke motor van de welvaart in Vlaanderen en zullen daarenboven een belangrijke rol moeten spelen in de ontwikkeling van innovatieve oplossingen voor de klimaatuitdaging. We willen dan ook de energienorm omzetten in effectieve maatregelen zodat we de ondernemingen met hun innovatieve slagkracht hier in Vlaanderen houden.”**

Het vergroten van het maatschappelijk draagvlak voor de noodzakelijke energietransitie en omslag naar een klimaatneutrale samenleving is essentieel. Ik zal, in samenspraak met het federale niveau, vanuit die optiek waken over de betaalbaarheid van de energiefactuur voor gezinnen en de onderdelen van de energiefactuur kritisch vergelijken met omliggende landen.

De elektriciteits-, aardgas- en stookolieprijs is een belangrijke directe kostenfactor voor de ondernemingen (vooral voor internationaal concurrerende energie-intensieve bedrijven). Een stijging van de energieprijzen heeft, via de doorrekening in de automatische loonindexering, ook een indirecte impact op de loonkost van alle ondernemingen. Bovendien raakt ze ook de koopkracht van de armste gezinnen. We streven naar vergelijkbaar niveau van energiekost voor onze gezinnen en ondernemingen als de in ons omringende landen.

De vier energieregulatoren (Brugel, CREG, CWaPE en VREG) laten momenteel een studie uitvoeren die naar verwachting halfweg 2020 zal worden opgeleverd en de regulatoren in de mogelijkheid zal stellen jaarlijks de evolutie van de energiefacturen voor elektriciteit en aardgas voor verschillende consumptieprofielen (gezinnen, kmo's, energie-intensieve bedrijven) op te volgen. Prijzen worden vergeleken tussen België, alsook de drie Belgische regio's afzonderlijk, en de buurlanden voor de verschillende factuurcomponenten en dit voor gezinnen en ondernemingen van verschillende sectoren. Mede op basis van deze studie, zal ik samen met de federale overheid en de andere gewesten, werken aan maatregelen om de energiefactuur voor de gezinnen en de ondernemingen onder controle te houden voor wat betreft de extra overheidskosten op de energiefactuur. Ik zorg dat de meerkosten op de elektriciteitsfactuur zeker niet verder toenemen als gevolg van Vlaams beleid.

SD 8: Een faciliterend kader voor de energietransitie voorzien

OD 8.1 De communicatie over de transitie verder uitbouwen en versterken

Het Regeerakkoord stelt:

- **“Samenwerking tussen burgers en middenveld, politiek en administratie, ondernemers en kennisinstellingen is [...] cruciaal. Velen onder hen geven aan de handen mee uit de mouwen te willen steken. Enkel door iedereen te betrekken creëren we het nodige draagvlak.”**
- **“Vlaanderen werkt volop aan haar eigen omslag naar een klimaatneutrale samenleving met duurzame economische groei en een realistisch transitiepad voor zijn burgers.”**

Omwille van het soms ingrijpende veranderingsproces die de energietransitie vergt, mag een grote weerstand worden verwacht bij burgers en ondernemingen. Het is de taak van de overheid om zo concreet mogelijk te communiceren over het huidige beleid, de te verwachten ontwikkelingen en de bereikte en te bereiken mijlpalen. Aangezien de volledige transitiebesluitvorming nog niet volledig vastligt, moet de overheid focussen op een aantal richtinggevende pistes, die burgers en ondernemingen ondersteunen in het nemen van de gewenste beslissingen die passen binnen duurzame economische groei en een realistisch transitiepad voor onze burgers.

We zetten sterker in op het verspreiden van toegankelijke informatie, op het niveau van elke doelgroep. Om meer draagvlak voor de energietransitie op te bouwen is meer communicatie nodig: meer duidelijke, betrouwbare en onderbouwde informatie. Doelstelling is om met onderbouwde en duidelijke informatie burgers en ondernemingen te verleiden om energie- en klimaatvriendelijke keuzes te maken. Hierbij zal ook aandacht worden besteed aan haalbare en betaalbare voorbeeldoplossingen. Het VEKA zal hiervoor naar het voorbeeld van de Nederlandse Stichting Milieu Centraal, in samenwerking met wetenschappers en stakeholders, een website uitbouwen met onafhankelijke, betrouwbare en praktische energie en klimaatinformatie.

Voor de transitie naar een duurzaam verwarmingssysteem van gebouwen, wordt op korte termijn een beslissingsboom uitgewerkt die burgers moet ondersteunen bij de keuze van hun toekomstig koolstofarm verwarmingssysteem.

OD 8.2 Een gunstig regelgevend kader voor de transitie scheppen

Het Regeerakkoord stelt:

“Binnen onze regelgeving wordt het regelluw zijn een voortdurend streven. We zetten verder in op regelluwe zones waarin geëxperimenteerd kan worden. We passen deze toe [...] in het kader van het energietransitiebeleid, waar investeringen nodig zijn en waar verouderde voorschriften of bestemmingen een snelle realisatie of innovatieve oplossingen met het oog op een kwaliteitsvolle ruimtelijke transformatie in de weg staan.”

We zetten in op een faciliterend regelgevend kader. Mogelijke barrières in de regelgeving die de energietransitie bemoeilijken, sporen we actief op en werken we waar nodig weg.

VII. LIJST MET AFKORTINGEN

AGION: Agentschap voor infrastructuur in het Onderwijs

BBP: Bruto binnenlands product

BEN: Bijna-energieneutraal

BEV: Batterij-elektrisch voertuig

CEF: Connecting Europe Facility

CNG: Compressed natural gas

CPT: Clean power for transport

EBO: Energiebeleidsovereenkomst

EMD: Electricity Market Design richtlijn (EU Richtlijn 2019/944 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit)

ENOVER: Energie-Overleg Staat-Gewesten

EPB: Energieprestatie en binnenklimaat

EPBD: Energy performance of buildings directive

EPC: energieprestatiecertificaat

E-peil: kengetal dat de energieprestatie van een gebouw en de vaste installaties ervan in standaardomstandigheden aangeeft

ETS: Emissions Trading System

EV: elektrisch voertuig

GO!: Gemeenschapsonderwijs

GWh: gigawattuur

IRENA: International Renewable Energy Agency

kgoe: kilogram olie-equivalent

kV: kilovolt

kW: kilowatt

kWe: kilowatt elektrisch vermogen

kWh: kilowattuur

LS: laagspanning (≤ 1 kV)

MS: middenspanning (> 1 kV en ≤ 26 kV)

MW: megawatt

MWe: megawatt elektrisch vermogen

NACE: Algemene Nomenclatuur van de Economische Activiteiten in de Europese Gemeenschap

NEKP: Nationaal Energie- en Klimaatplan
OCMW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
PHEV: plug-in hybride
PJ: petajoule
PV: fotovoltaïsch (EN: photovoltaic)
RED(II): Renewable Energy Directive
REG: Rationeel energiegebruik
SDG: Sustainable Development Goals
TWh: terrawattuur
VCB: Vlaamse Confederatie Bouw
VEA: Vlaams Energieagentschap
VEB: Vlaams EnergieBedrijf
VEKA: Vlaams Energie- en Klimaatagentschap
VEKP: Vlaams Energie- en Klimaatplan
VITO: Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek
VME: Vereniging Mede-eigenaars
VREG: Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt
WKK: Warmtekrachtkoppeling

VIII. Bijlage 'overzicht beleids- en regelgevingsinitiatieven

- BVR m.b.t. dringende zaken (verlenging 1%-lening en SHP met 1 jaar, beëindiging ZEV in 2020, aanpassing parameters GSC m.b.t. IRR en % zelfafname PV).
  - Timing: 1ste principiële goedkeuring eind oktober 2019 & definitieve goedkeuring tegen midden december 2019.
- Verzameldecreet 2020 (EPB/EPC evaluatie + omzetting richtlijnen 2018/844/EU, 2018/2001/EU, 2018/2002/EU + invoering acties opgenomen in Regeerakkoord voor implementatie vanaf 2021 o.a. verbod stookolieketels, toegang banken tot EPC-databank,...).
  - Timing: 1ste Principiële goedkeuring in januari 2020.
- Verzamelbesluit 2020 (EPB/EPC evaluatie + omzetting richtlijnen 2018/844/EU, 2018/2001/EU, 2018/2002/EU + invoering acties opgenomen in Regeerakkoord voor implementatie vanaf 2021).
  - Timing: 1ste Principiële goedkeuring in januari 2020.
- Decreet flexibiliteit (gedeeltelijke omzetting EMD).
  - Timing: eerste principiële goedkeuring eerste helft van 2020.
- Decreet energiegemeenschappen (gedeeltelijke omzetting EMD en RED II).
  - Timing: eerste principiële goedkeuring eerste helft van 2020.